

Ludwik Żytyński i jego droga życiowa Людвік Житинський та його життєвий шлях

Ludwik Żytyński – jeden z pierwszych wołyńskich archeologów, kolekcjonerów, numizmatyków i historyków, uczestnik Powstania Styczniowego, którego 160. rocznica jest obchodzona w tym roku. Jego życie i działalność zgłębia historyk i genealog Artur Aloszyn, autor projektu «Volynia».

Rodzina Żytyńskich, jak i główny bohater tego tekstu, dziś jest prawie nieznaną, ale na pewno zasługuje co najmniej na ten skromny artykuł.

Zacznijmy od Konstantego Żytyńskiego, bo gdyby nie on, nie byłoby ani Ludwika, ani tego artykułu. Urodził się ok. 1800 r. w rodzinie Czesława Żytyńskiego (szambelan Stanisława Augusta Poniatowskiego) i Franciszki z Wiśniewskich na południu Wołynia.

W latach 20. XIX wieku, będąc dość biednym młodym człowiekiem, Konstanty Żytyński razem z łuckim marszałkiem Stanisławem Lipskim i kilkoma innymi Wołynianami po-

jechał do Warszawy. Przez kilka dni załatwiali swoje sprawy, odpoczywali, poznawali ludzi, pili. Jeden z kolegów spróbował zwerbować Konstantego z miejscową dziewczyną mającą na imię Marysia, która prowadziła kawiarenkę. Kobieta nie posiadała tytułów, ale prowadziła interesy. Konstanty odwrotnie, oprócz szlacheckiego pochodzenia nie miał nic do zaoferowania. Propozycji tej Marysia nie przyjęła, bo nie chciała, by Wołynianki mówiły, że przez ślub kupiła sobie ich towarzystwo. Wracając z Warszawy, prawie za ostatnie pieniądze, Żytyński kupił bilet loterii klasycznej,

Людвік Житинський – один із перших волинських археологів, колекціонерів, нумізматів та істориків, учасник Січневого повстання, 160-та річниця початку якого минає в ці дні. Його життя та діяльність досліджує краєзнавець і генеалог Артур Альошин, автор проекту «Volynia».

Родина Житинських, як і головний герой цього нариса, не дуже відома на Волині, але точно заслуговує хоча б на цю скромну статтю.

Розпочнемо з Костянтина Житинського, адже якби не його вдача, не було б ні Людвіка, ні цієї статті. Він народився близько 1800 р. у сім'ї Чеслава Житинського (шамбелян короля Станіслава-Августа Понятовського) та Францішки Вишневіської на півдні Волині.

У 1820-х рр. досить бідний юнак разом із луцьким маршалком Станіславом Ліпським і ще деякими волинянами подалися до Варшави.

Кілька днів вони вирішували якісь справи, відпочивали, знайомилися, пили. Самого Костянтина тоді спробували посватати з місцевою дівчиною Марисєю, яка тримала в Варшаві кав'ярню. Дівчина була не зі шляхти, але провадила власний бізнес. Костянтин же навпаки, окрім статусу, нічого не мав. Пропозицію хлопця дівчина відкинула, зіславшись на те, що не хоче, аби волинянки думали, що вона купила собі їхнє товариство. Повертаючись із Варшави, Житинський придбав лотерейний білет мало не на останні гроші й згодом виграв 50 000 рублів сріблом. Для

Договір між університетом і польським товариством
Umowa między uniwersytetem a stowarzyszeniem

Спільна декларація очільників Люблінського трикутника
Wspólna deklaracja przywódców Trójkąta Lubelskiego

Музей волинської ікони має новий експонат
Muzeum Ikony Wołyńskiej ma nowy eksponat

6 тис. дітей з України на зимових канікулах у Польщі
6 tys. dzieci z Ukrainy spędziło ferie w Polsce

Тогочасний стан Росії у спогадах Фелінського
Ówczesny stan Rosji we wspomnieniach Felińskiego

Umowa o współpracy

18 stycznia Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki i Stowarzyszenie Kultury Polskiej im. Ewy Felińskiej na Wołyniu zawarły umowę o współpracy.

Przedmiotem porozumienia pomiędzy uczelnią a stowarzyszeniem jest organizacja współpracy stron w celu poprawy jakości kształcenia przyszłych filologów oraz wzmocnienia integracji działań edukacyjnych, społecznych i kulturalnych.

Rektor, prof. Anatolij Cioś, sygnatariusz z ramienia Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego, podkreślił podczas ceremonii podpisania umowy: «Uniwersytet nie jest instytucją zamkniętą. Nowoczesna uczelnia, dążąca do rozwoju, dążąca do bycia naprawdę najlepszą nie tylko w regionie, powinna w miarę możliwości współpracować z różnymi instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami. A im silniejsza jest ta współpraca, tym lepszy grunt dla edukacji naszych studentów. Uważam, że taka współpraca jest jedną z najważniejszych funkcji uczelni w dzisiejszym świecie».

Kolejnym krokiem w rozwoju partnerstwa było podpisanie umowy o uzyskanie wyższego wykształcenia z elementami dualnej formy kształcenia. Forma ta pozwala maksymalnie zbliżyć teorię i praktykę w procesie edukacyjnym, w wyniku czego student zdobywa doświadczenia praktyczne, które pomogą mu lepiej zrealizować się w przyszłej karierze zawodowej. Zgodnie z umową studentka IV roku Iryna Sztefusz odbędzie praktyki w Stowarzyszeniu Kultury Polskiej im. Ewy Felińskiej na Wołyniu według indywidualnego programu.

Prezes SKP Walenty Wakoluk zauważył: «Sformalizowaliśmy stosunki, które praktycznie kształtowały się przez długi czas. Pracownicy uniwersytetu Switała Suchariewa, Olga Jaruczyk, Wiktor Jaruczyk to ulubieni nauczyciele naszych dzieci uczęszczających do szkoły języka polskiego przy Stowarzyszeniu. Natalia Denysiuk, redaktorka ga-

zety «Monitor Wołyński» wydawanej przez SKP, również wyklada na WUN. Myślę, że ta intuicyjnie wybrana droga będzie użyteczna zarówno dla naszego Stowarzyszenia, jak i dla Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego».

Podobne umowy o współpracy podpisano także z Towarzystwem Kultury Polskiej im. Tadeusza Kościuszki, biurami tłumaczeń i szeregiem innych instytucji.

Tekst i zdjęcie; Anatol Olich

Договір про співпрацю

18 січня Волинський національний університет імені Лесі Українки та Товариство польської культури на Волині імені Еви Фелінської уклали договір про співпрацю.

розвитку, який прагне бути справді найкращим, і не тільки в регіоні, має максимально співпрацювати з різноманітними установами, організаціями й товариствами. І чим міцніша ця співпраця, тим кращим є ґрунт для забезпечення освіти наших студентів. Я вважаю, що подібна співпраця – це одна з найважливіших функцій університету в теперішньому світі».

Ще одним кроком розвитку партнерства стало підписання договору про здобуття вищої освіти з використанням елементів дуальної форми навчання. Така форма дозволяє максимально наблизити теорію і практику в навчальному процесі, в результаті чого студент отримує реальний робочий досвід, який допоможе йому згодом краще реалізуватися у професійній кар'єрі. Згідно з договором, четвертокурсниця Ірина Штефусь буде проходити практичне навчання в Товаристві польської культури на Волині імені Еви Фелінської за погодженою стороною індивідуальною програмою.

Голова ТПК Валентин Ваколук зауважив: «Ми формалізували відносини, які практично вже давно склалися. Викладачі Світлана Сухарева, Ольга Яручик, Віктор Яручик є улюбленими вчителями наших дітей, які відвідують школу польської мови при товаристві, Наталія Денисюк, редакторка газети «Волинський монітор», яка виходить при товаристві, теж викладає у ВНУ. Думаю, цей шлях, обраний інтуїтивно, буде корисним і для нашого товариства, і для Волинського національного університету».

Подібні договори були підписані теж із Товариством польської культури імені Тадеуша Костюшка, перекладацькими бюро та низкою інших установ.

Tekst i фото: Анатолій Оліх

Вручили нагороду «Консул 2021 року»

Minister Spraw Zagranicznych Zbigniew Rau, w obecności Sekretarza Stanu w MSZ Piotra Wawrzyka, odpowiedzialnego za służbę konsularną, wręczył Nagrodę «Konsul Roku 2021». Wyróżnienie otrzymał Konsul Generalny RP w Grodnie Andrzej Raczkowski. Podczas uroczystości wręczono także podziękowania konsulom RP na Ukrainie.

Kierowany przez Andrzeja Raczkowskiego Konsulat Generalny RP w Grodnie, pomimo znacznych ograniczeń kadrowych i istotnego obciążenia zadaniami, sprawnie realizuje wszystkie zadania, co pozytywnie wpływa na wizerunek nie tylko urzędu konsularnego, ale i Polski. Konsul Generalny Andrzej Raczkowski przyczynił się do uwolnienia z białoruskiego aresztu liderki Związku Polaków na Białorusi – Pań: Ireny Biernackiej i Marii Tiszkowskiej. Nagrodzony dyplomata niezmiennie i z ogromną determinacją – w trudnych warunkach zewnętrznych – podejmuje działania na rzecz zabezpieczenia praw i interesów mniejszości polskiej w okręgu konsularnym, ze szczególnym naciskiem na prawo do nauki języka polskiego.

W trakcie uroczystości minister Zbigniew Rau wręczył również Konsulom Rzeczypospolitej Polskiej w Łucku Sławomirowi Misiakowi, we Lwowie Elizie Dzwonkiewicz oraz w Kijowie Jackowi Goćowskiemu podziękowania za ich zaangażowanie, trud i pracę w niecodziennych warunkach roku 2022.

Nagroda imienia dr. Andrzeja Kremera «Konsul Roku» przyznawana jest corocznie przez Ministra Spraw Zagranicznych RP wyróżniającemu się urzędnikowi konsularnemu. Ustanowiona została w 2010 r., dla uczczenia pamięci zasłużonego dla polskiej służby konsularnej podsekretarza stanu w MSZ, Pana Andrzeja

Kremera, tragicznie zmarłego w katastrofie pod Smoleńskiem.

Źródło: gov.pl
Fot. Sebastian Indra / MSZ

Wręczono nagrodę «Konsul Roku 2021»

Міністр закордонних справ РП Збігнев Рау в присутності державного секретаря МЗС Польщі Пьотра Вавжика, відповідального за консульську службу, вручив нагороду «Консул 2021 року». Її отримав Генеральний консул РП у Гродні Анджей Рачковський. Під час церемонії вручили теж подяки консулам РП в Україні.

меження та суттєву завантаженість, ефективно виконує всі завдання, що позитивно впливає на імідж не тільки консульської установи, а й Польщі. Завдяки зусиллям Генерального консула Анджея Рачковського стало можливим звільнення з білоруського СІЗО лідерок Союзу поляків у Білорусі Ірени Бернацької та Марії Тишковської. Нагороджений дипломат, незважаючи на несприятливі зовнішні умови, невтомно й рішуче докладає всіх зусиль задля забезпечення прав та інтересів польської меншини в консульському окрузі, приділяючи особливу увагу праву вивчення польської мови.

Під час церемонії міністр Збігнев Рау вручив консулам РП у Луцьку Славоміру Місяку, у Львові Елізі Дзвонкевич і в Києві Яцеку Гоцьковському подяки за їхню самовідданість, зусилля та працю в непростих умовах 2022 р.

Нагородою імені доктора Анджея Кремера «Консул року» міністр закордонних справ РП щороку відзначає одного з найкращих працівників консульських установ. Нагороду встановили у 2010 р. у пам'ять про заслуженого працівника польської консульської служби, заступника державного секретаря польського МЗС Анджея Кремера, який трагічно загинув у катастрофі під Смоленськом.

Очоловане Анджеем Рачковським Генеральне консульство Республіки Польща у Гродні в Білорусі, попри значні кадрові об-

Джерело: gov.pl
Фото: Себастьян Індра / МЗС РП

Wspólna deklaracja

11 stycznia we Lwowie odbyło się spotkanie przywódców Trójkąta Lubelskiego z udziałem prezydentów Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego, Polski Andrzeja Dudy i Litwy Gitanasa Nausedy.

«Rozmowy dotyczyły przede wszystkim dalszej pomocy dla Ukrainy w obliczu trwającej rosyjskiej agresji, a także wsparcia prozachodnich integracyjnych aspiracji Ukrainy» – podaje prezydent.pl. Przywódcy podpisali wspólną deklarację, w której m.in. potwierdzili niezbywalne prawo Ukrainy do obrony swojej suwerenności i integralności terytorialnej. Podkreślili również wolę współpracy w procesie odbudowy Ukrainy po zakończeniu konfliktu. W deklaracji odnieśli się również do wspólnego dziedzictwa państwowego pierwszej Rzeczypospolitej oraz do 160. rocznicy Powstania Styczniowego.

«Wspólna deklaracja potwierdza wielowiekowe więzi historyczne pomiędzy Ukrainą, Litwą i Polską oraz określa priorytetowe kierunki współpracy w ramach Trójkąta Lubelskiego, zwłaszcza w ramach strategicznego kursu Ukrainy związanego z dążeniem do członkostwa w Unii Europejskiej oraz Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. W dokumencie podkreślono zamiar kontynuowania przez Litwę i Polskę udzielania Ukrainie potężnego wsparcia wojskowego, technicznego, obronnego, humanitarnego itp.» – informuje prezydent.gov.ua.

«Wspieramy, wspieraliśmy i będziemy wspierać Ukrainę» – podkreślił prezydent Andrzej Duda na wspólnej konferencji z prezydentami Ukrainy i Litwy. Zapowiedział, że Polska przekaże Ukrainie kompanię czołgów Leopard. Jak zaznaczył Gitanas Nauseda, Litwa także przekaże Ukrainie kolejną partię uzbrojenia i amunicji.

We wspólnej deklaracji prezydenci wyrazili poparcie dla zwołania szczytu

Global Peace Formula Summit, zainicjowanego przez Ukrainę w celu skonsolidowania międzynarodowego wsparcia przedstawionego przez prezydenta Wołodymyra Zełenskiego.

Podkreślili swoje poparcie dla powołania międzynarodowego trybunału ad hoc ws. zbrodni agresji popełnionej przez Federację Rosyjską na Ukrainie.

Dokument mówi również o znaczeniu rozszerzenia Inicjatywy Zbożowej Morza Czarnego na inne porty morskie Ukrainy oraz kontynuowania inicjatywy humanitarnej «Ziarno z Ukrainy» w celu zwiększania światowego bezpieczeństwa żywnościowego.

Podpisanie wspólnej deklaracji przez prezydentów Ukrainy, Polski, Litwy świadczy o poparciu przez stronę polską oraz litewską perspektywy członkostwa Ukrainy w Unii Europejskiej i NATO.

Tekst deklaracji można przeczytać po polsku na stronie prezydent.pl oraz po ukraińsku na stronie president.gov.ua.

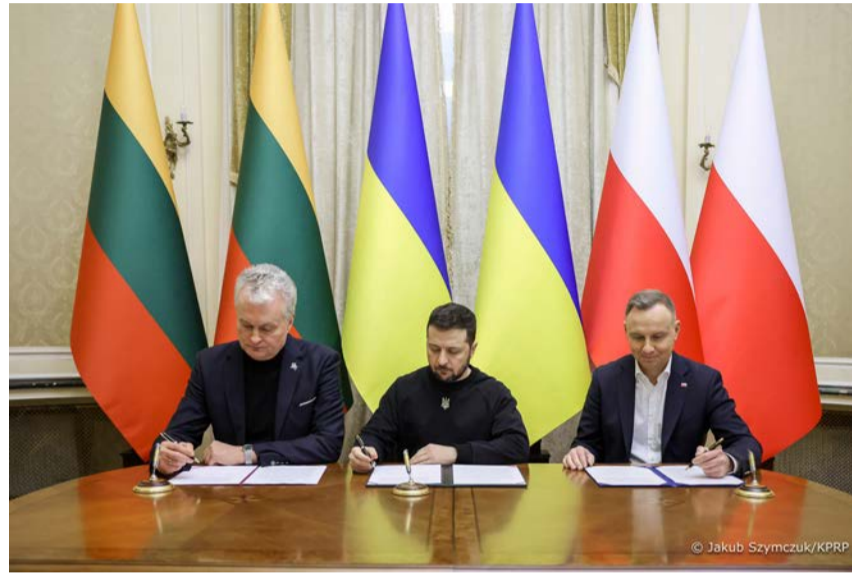
Trójkąta Lubelski jest ważnym formatem regionalnej współpracy Polski, Ukrainy i Litwy, którego znaczenie wciąż rośnie. Obecnie współpraca jest rozszerzana o nowe obszary obejmujące poza bezpieczeństwem również kwestie dotyczące energetyki, infrastruktury, nauki oraz kultury.

11 stycznia Andrzej Duda i Wołodymyr Zełenski złożyli kwiaty na Cmentarzu Orłąt Lwowskich. Upamiętnili również Ukraińców poległych w walkach o Lwów w 1918 r. oraz ukraińskich żołnierzy poległych w wojnie z Rosją.

Źródło: prezydent.pl, president.gov.ua
Fot. Jakub Szymczuk / KPRP

Спільна декларація

11 січня у Львові відбулася зустріч президентів України Володимира Зеленського, Польщі Анджея Дуди та Литви Гітанаса Науседи у форматі Люблінського трикутника.

«Президенти розмовляли передусім про подальшу допомогу для України в умовах російської агресії, а також про підтримку прозахідних інтеграційних прагнень України», – інформує prezydent.pl.

Глави держав підписали спільну декларацію, в якій підтвердили невід'ємне право України на захист свого суверенітету й територіальної цілісності та підкреслили наміри співпрацювати в процесі відбудови України після закінчення війни. У декларації вони згадали про спільну спадщину Першої Речі Посполитої та 160-ту річницю Січневого повстання.

«Спільна декларація підтверджує багатовікові історичні зв'язки між Україною, Литвою та Польщею, а також визначає пріоритетні напрями співпраці Люблінського трикутника, зокрема в межах стратегічного курсу України щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. У документі відзначено намір Литви та Польщі продовжити надання потужної військової, технічної, оборонної, гуманітарної та іншої підтримки Україні», – повідомляє president.gov.ua.

«Ми підтримували, підтримуємо та будемо підтримувати Україну», – підкреслив президент Анджей Дуда на спільній конференції з президентами України та Литви. Він зазначив, що Польща передасть Україні роту танків Leopard. Партію озброєння та амуніції Україні надішле також Литва. Про це у Львові заявив Гітанас Науседа.

У спільній декларації президенти висловили підтримку щодо скликання Глобального саміту формули миру задля консолідації міжнародної підтримки мирного плану, який презентував президент Володимир Зеленський.

Підтвердили теж підтримку створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії Російської Федерації проти України.

У документі окремо відзначено розширення Чорноморської зернової ініціативи на інші морські порти нашої держави та важливість продовження програми «Зерно з України» для посилення глобальної продовольчої безпеки.

Із підписанням спільної декларації на рівні президентів України, Литви та Польщі фіксується підтримка литовською та польською сторонами перспективи набуття Україною членства в ЄС і НАТО.

Текст декларації можна прочитати польською на сайті prezydent.pl та українською на сайті president.gov.ua.

Люблінський трикутник – це важливий формат регіональної співпраці Польщі, України та Литви, значення якого постійно зростає. Нині співпраця розширюється та охоплює не тільки сферу безпеки, але й енергетики, інфраструктури, науки та культури.

11 січня Анджей Дуда та Володимир Зеленський поклали квіти на Цвинтарі Львівських орлят. Президенти вшанували також українців, які полягли в боротьбі за Львів у 1918 р., та українських солдатів, які загинули у війні з Росією.

Джерело: prezydent.pl, president.gov.ua
Фото: Якуб Шимчук / KPRP

Informacja wołyńska

Волинська інформація

W ramach Memorandum o porozumieniu i współpracy zawartym pomiędzy Łucką Radą Miejską oraz USAID Projekt Energetycznego Bezpieczeństwa Łuck otrzyma rurociągi o łącznej długości 7,5 km w celu remontu starych sieci transportujących ciepło oraz gorącą wodę.

У рамках Меморандуму про взаєморозуміння і співпрацю між Луцькою міською радою і USAID Проектом енергетичної безпеки Луцьк отримає трубопроводи загальною протяжністю 7,5 км для заміни зношених комунікацій, що транспортують теплоносій і гарячу воду.

Specjalny samochód pożarniczy, wcześniej użytkowany w Ochotniczej Straży Pożarnej w Stefankowicach na Lubelszczyźnie, został przekazany przez Urząd Gminy Hrubieszów Poromławskiej Radzie Wiejskiej.

Спеціальний пожежний автомобіль, який раніше служив у добровольчій пожежній команді в Стефанковичах на Люблінщині, громада Грубешів передала Поромівській громаді.

W obwodzie wołyńskim działa 2481 schronów o różnym stopniu bezpieczeństwa. Od początku pełnoskalowej rosyjskiej agresji bez zmian pozostała liczba schronów przeciwlotniczych oraz przeciwatomowych (93 i 253 odpowiednio), natomiast do 1935 zwiększyła się liczba najprostszych ukryć (wcześniej 1539).

У Волинській області діє 2 481 укриття різного ступеня безпеки. Від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у регіоні не збільшилася кількість бомбосховищ та протирадіаційних укриттів (93 та 253 відповідно), проте до 1935 зросла кількість найпростіших укриттів (було 1539).

Z okazji Dnia Jedności Ukrainy 22 stycznia w Łucku utworzono symboliczny żywy łańcuch wykorzystując 200-metrową flagę Ukrainy.

Iz okazji Dnia Sobornosti Ukrainy 22 січня в Луцьку створили символічний ланцюг єдності, розгорнувши 200-метровий прапор України.

Dwóch braci z Łucka, od lat mieszkających i pracujących we Wrocławiu, kupuje używane samochody, naprawia je i przekazuje na potrzeby Sił Zbrojnych Ukrainy.

Дві братів із Луцька, які вже багато років живуть і працюють у Вроцлаві, купують вживані автівки, ремонтують їх та відправляють на потреби Збройних сил України.

дzięki któremu wygrał 50 000 rubli srebrem. Dla porównania, organizatorzy loterii Cesarstwa Polskiego w ciągu roku zarabiali średnio 800 000 rubli. Tak się potoczył los, że biedny szlachcic otrzymał fortunę.

W listopadzie 1828 r. w parafii Nieświcz Konstanty Żytyński wziął ślub z 17-letnią Leonildą Bromirską z Ceperowa. Przez kilka lat małżeństwo mieszkało w Ceperowie, gdzie urodziło się im dwóch synów. W sierpniu 1834 r. Żytyński kupił część wioski Lubitów w powiecie kowelskim. Tu 29 sierpnia 1836 r. urodził się Ludwik Cezary Żytyński. Na początku 1838 r. za 21 000 rubli srebrem rodzina kupiła Semerenki (znane także jako Semerynki, teraz Semeryńskie) oraz Zubilne z karczma i pastwiskami, a w roku 1841 – Rykanie (są Wielkie i Małe Rykanie, w czasach radzieckich wsie otrzymały nazwy odpowiednio Welyke i Zahatynyci) z przysiółkami Topule i Łahodówka. Rodzina od czasu do czasu mieszkała w Semerenkach oraz pod Rykaniami.

O młodości Żytyńskiego na razie prawie nie wiadomo, oprócz tego, że dość blisko przyjaźnił się z Włodzimierzem Czetwertyńskim z Woronczyna. O ich przyjaźni jeszcze wspomnimy poniżej.

W 1856 r. umarł Konstanty Żytyński, trzy lata później – jego owdowiła żona Leonilda. Pozostało siedmiu synów-spadkobierców, w tym jeden niepełnoletni. Zaopiekował się nimi kuzyn ich ojca – Jan Turkuł z Kisielina. Wpadł na pomysł, by skorzystać z nietypowej wtedy metody podziału spadku z pomocą losowania, więc każdy z synów wyciągnął sobie los. W ten sposób Ludwik Żytyński otrzymał po ojcu i matce Rykanie Wielkie z Łahodówką.

Po skończeniu II Gimnazjum Męskiego w Kijowie zaczął się nowy ważny etap życia Ludwika Żytyńskiego – studia na Uniwersytecie św. Włodzimierza. W latach 1856–1860 studiował na Wydziale Historyczno-Filologicznym. Poznał wówczas znanych działaczy XIX wieku. Byli wśród nich m.in. Włodzimierz Antonowicz, Leon Głowacki, Włodzimierz Milowicz, Antoni Chamiec, Tadeusz Rylski, Władysław Kozłowski, Marian Dubiecki, Fortunat Nowicki, Waclaw Lasocki, Narcyz Janowski.

W Kijowie powstał tzw. Związek Trojnicki pod przewodnictwem Antonowicza, Głowackiego i Milowicza, do którego wkrótce dołączył także Żytyński. Młodzież uniwersytecka aktywnie wspierała uwłaszczenie chłopów oraz poznawanie tradycji i obyczajów ludowych.

Po studiach Ludwik Żytyński udał się w krótką zagraniczną podróż, a następnie powrócił na Wołyń. W towarzystwie stryja Jana Turgułła brał udział w różnych spotkaniach. Tak kuzyn zmarłego ojca próbował wprowadzić Ludwika w wielki świat. Brali na przykład udział w obchodach urodzin pułkownika Marcina Tarnowskiego w Bereżkach koło Krzemieńca.

Lata studenckie i podróż zagraniczna zaowocowały tym, że Żytyński próbował wprowadzić wolność dla «swoich» włościan jeszcze przed reformą uwłaszczeniową. Rozumiejąc, jak ważna dla młodzieży wiejskiej jest nauka, w marcu 1862 r. zaczął uczyć u siebie w domu siedmiu chłopców z Semerenek. Nauczycywszy ich alfabetu, opowiadał im o sylabach na podstawie Elementarza (państwowej wersji), którego trzy egzemplarze otrzymał od księdza prawosławnego

z parafii Chorochoyryń, oraz Gramatyki (pierwszy elementarz języka ukraińskiego) autorstwa Pantelejmona Kuliszca. Ówczesna policja dość szybko tę działalność Żytyńskiego przerwała, odebrawszy książki i otrzymawszy od historyka pisemną obietnicę, że nie będzie uczył w swoim domu miejscowej ludności.

Razem z wieloma Wołyńianami, w tym z przyjaciелем z dzieciństwa Włodzimierzem Czetwertyńskim, Ludwik Żytyński jako szeregowy żołnierz brał udział w Powstaniu Styczniowym.

8 marca 1864 r. o świcie do dworu Żytyńskiego w Semerenkach przyjechała policja w celu rewizji. Został wówczas znaleziony zepsuty pistolet i kilka numerów lwowskiej «Gazety Narodowej». Żytyński kilka dni siedział w areszcie domowym, a następnie przeniesiono go do więzienia w dawnym klasztorze trynitariskim w Łucku. Młodzi więźniowie zdecydowali się wziąć winę na siebie, by ich kolezdy, którzy już mieli rodziny, mogli do nich wrócić. Po czterech miesiącach Żytyński został wypuszczony z więzienia za poręką.

Po powrocie do Semerenek Żytyński kontynuował swoje badania rozpoczęte jeszcze w latach studiów. Korzystając z przyjaźni z Włodzimierzem Czetwertyńskim, historyk opracował na prośbę redaktora «Biblioteki Warszawskiej» Kazimierza Władysława Woycickiego korespondencję Zoriana Dołęgi-Chodakowskiego z generałem Ludwikiem Kropińskim (dziadek Czetwertyńskiego) z biblioteki w Woronczynie.

Ponad rok prawie wolnego życia w areszcie domowym skończył się 8 września 1865 r. Żytyńskiego, Czetwertyńskiego i innych uczestników powstania uwięziono w dawnym klasztorze dominikańskim w Łucku, gdzie ich po kolei pilnowali żołnierze 44 Kamczackiego Pułku Piechoty oraz 43 Ochockiego Pułku Piechoty.

Wkrótce więźniów wysłano do Żytomierza, gdzie przez rok trwał proces sądowy uczestników powstania.

Latem 1866 r. Żytyński razem z Włodzimierzem Czetwertyńskim, Narcyzem Żarnowskim i Ludwikiem Młodzianowskim wyjechali z Żytomierza na zesłanie do okręgu minusińskiego. Jechali konno i pociągiem, a także płynęli łodziami i promami przez Kijów, Homel, Moskwę, Niżnij Nowgorod, Perm, Tobolsk i Tomsk i mnóstwo małych miasteczek i wiosek.

W ciągu tej wyprawy i zsyłki Żytyński poznał wielu innych zesłańców, zaczął uczyć się języka angielskiego, a nawet próbował przetłumaczyć «Manfreda» Byrona.

Podczas podróży Czetwertyński zachorował na ospę. Żytyńskiemu z innymi zesłańcami udało się go uratować. Później kolezdy się rozdzielili.

Żytyński przyjechał do okręgu minusińskiego, gdzie mieszkał przy kopalniach złota. Jakis czas spędził w Karatuzie. Tam do Żytyńskiego przyjechał jego brat, który poważnie chorował. Ludwik nie podał imienia brata w swoich wspomnieniach, ale najprawdopodobniej był to Marian. Dzięki chorobie brata obaj otrzymali pozwolenie na zmianę miejsca odbywania zesłania z powodu klimatu. Bracia wyjechali z Karatuzy do Astrachania. W 1873 r. powrócili na Wołyń.

Okres zesłania Żytyński opisał w pamiętniku, który jeszcze czeka na opracowanie i publikację. Zawiera wiele wspomnień o zesłańcach z Litwy (Białorusi), Polski i Ukrainy.

str. 1

rozumienia wielkości wygrasz warto dodać, że organizatorzy loterii Польського королівства в 1820-х протягом року заробляли в середньому 800 000 рублів. Так бідний юнак став завидним нареченим.

У листопаді 1828 р. у костелі в Несвічі Костянтин Житинський одружився з 17-річною Леонільдою Бромірською із Цеперова. Якийсь час вони жили в Цеперові, де в них народилися два сини. У 1834 р. Житинські купили частину села Любитів Ковельського повіту. Саме там 29 серпня 1836 р. на світ прийшов Людвік-Цезарі Житинський. На початку 1838 р. за 21 000 рублів сріблом сім'я придбала Семереньки (нині Семеринське) та Зубильне з корчмою та пасовиськами, а в 1841 р. купила село Рикані (є Малі Рикані та Великі Рикані, які в радянський час переназвали на Загатинці та Велике відповідно) з присілками Топуле та Лагодувка. Родина проживала час від часу в Семереньках та в присілках Рикань.

Про юність Житинського невідомо нічого, окрім того, що в дитинстві він товаришував із Владзімежом Четвертинським із Ворончина. Про їх та їхню дружбу ще кілька разів згадаємо пізніше.

У 1856 р. помер Костянтин Житинський, через три роки – його дружина Леонільда. Залишилося сім синів-спадкоємців. Над дітьми, які ще були неповнолітніми, опікунство взяв їхній двоюрідний дядько з Кисиліна Ян Туркулл. Саме він був ініціатором нетипового методу поділу спадку між нащадками Костянтина та Леонільди – було використано метод жеребкування й кожен із синів щось отримав. Людвік Житинський успадкував Великі Рикані та Лагодувку.

Після закінчення Другої чоловічої гімназії в Києві почався новий важливий етап життя Людвіка Житинського – він вступив до Київського університету Святого Володимира. Протягом 1856–1860 рр. він навчався на історично-філологічному факультеті, де познайомився з багатьма знаними діячами XIX ст. Серед них – Володимир Антонович, Леон Гловацький, Владзімеж Мілович, Антоні Хамец, Тадей Рильський, Владислав Козловський, Мар'ян Дубецький, Фортунат Новицький, Вацлав Лясоцький, Нарциз Янковський та багато інших.

У Києві в той час на чолі з Антоновичем, Гловацьким та Міловичем діяла Тройницька спілка (пол. Związek Trojnicki), до якої згодом доєднався і Житинський. Університетська молодь жваво підтримувала ідею відмови від кріпацтва, зближення зі звичайним народом та пізнання його звичаїв і традицій.

Закінчивши університет, Людвік Житинський відправився в короткочасну закордонну мандрівку, після якої повернувся на Волинь. У товаристві Яна Тургулла він брав участь у різних світських заходах. Таким чином дядько намагався ввести Житинського у світське товариство. Тоді вони долучилися, зокрема, до святкування дня народження полковника Марціна Тарновського в Бережцях біля Кременця.

Студентські роки та закордонна мандрівка не минули даремно. Людвік Житинський пробував дещо реформувати життя селян, впроваджуючи деякі вольності ще до офіційного скасування кріпацтва. Шляхтич розумів

важливість навчання для сільських дітей. У березні 1862 р. він узяв в учні сім місцевих хлопчаків. У себе вдома він навчив їх кириличної азбуки й почав вивчення складів, використовуючи синодіяльні букварі, отримані від священника Снігуровського із села Хорохорин, та «Граматику» української мови Пантелеймона Куліша. Тодішня поліція це дуже швидко зупинила, конфіскувавши книги та отримавши від Житинського розписку, що більше він такого робити не буде.

Разом з однодумцями, зокрема другом дитинства Владзімежом Четвертинським, Людвік Житинський як рядовий брав участь у Січневому повстанні.

8 березня 1864 р. вранці до Житинського в маєток у Семереньках навідалася поліція, аби провести обшук. Було знайдено зіпсований пістолет та кілька номерів видання «Gazeta Narodowa». Молодий історик спочатку кілька днів сидів під домашнім арештом, а потім його перевели до Луцька, до в'язниці в колишньому монастирі тринітаріїв. Там неодружені юнаки, які брали участь у Січневому повстанні, вирішили основну вину взяти на себе, аби старші колеги могли повернутися до сімей. Через чотири місяці Житинський вийшов із в'язниці, оскільки його взяли на поруки.

Повернувшись додому в Семереньки герой цього тексту продовжив наукову діяльність, якою займався в студентські роки. Користуючись дружбою з Владзімежом Четвертинським, він опрацював на прохання редактора видання «Biblioteka Warszawska» Казімежа-Владислава Войціцького 16 листів Зоряна Долєнги-Ходаковського до генерала Людвіка Кропінського (дід Четвертинського) з бібліотеки у Ворончині.

Понад рік майже вільного життя під домашнім арештом закінчився 8 вересня 1865 р. Житинського, Четвертинського та інших учасників повстання відправили спочатку на ув'язнення до колишнього монастиря домініканців у Луцьку, де їх по черзі охороняли солдати Камчатського 44-го та Охотського 43-го піхотного полків.

Згодом ув'язнених етапували до Житомира, де понад рік відбувалися подальші процеси над ними.

Улітку 1866 р. Людвік Житинський разом із Владзімежом Четвертинським, Нарцизом Жарновським і Людвіком Млодзяновським відправилися під конвоем із Житомира в Мінусінський округ. Добералися вони кінно, потягом, човнами та поромами через Київ, Гомель, Москву, Нижній Новгород, Перм, Тобольськ і Томськ.

Протягом подорожі й під час заслання Житинський знайомився з різноманітними людьми, почав вивчення англійської мови та навіть пробував перекладати поему «Манфред» Байрона.

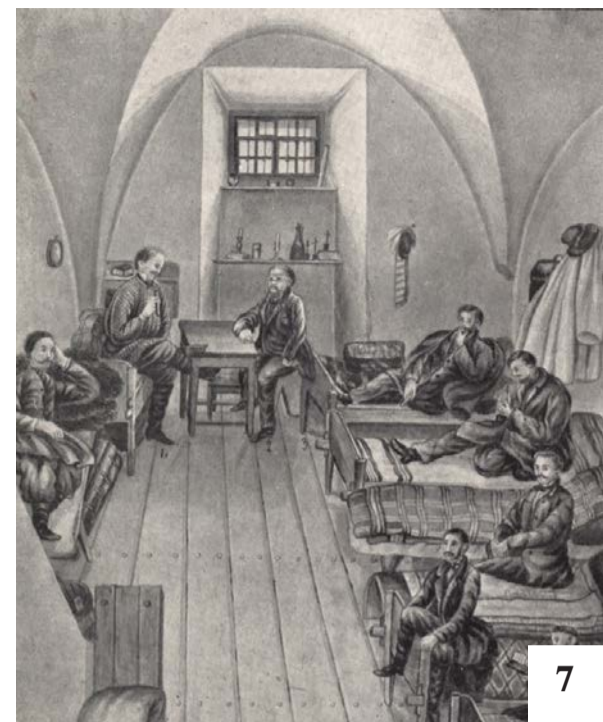
Дорогою в Сибір Четвертинський захворів на віспу. Житинському з колегами вдалося його врятувати. Пізніше вони розділилися.

Житинський прибув у Мінусінський округ, де проживав на копальнях золота. Якийсь час провів у Каратuzі. Туди до нього навідався його хворий брат. Не вказано ім'я, але, найімовірніше, це був Марцін (1840 р. н.). Завдяки хворобі брата їм обом вдалося отримати до-

6

7

Po powrocie na Wołyń Żytyński mieszkał w Łahodówce niedaleko Rykań Wielkich. Obydwie te miejscowości należały do niego. Dwa razy brał ślub, ale o pierwszej żonie, która przedwcześnie zmarła, nic nie wiemy. Drugi raz ożenił się 24 listopada 1887 r. w Warszawie z Wołynianką Marią Jelowicką, córką Henryka i Kamili. Nie posiadamy informacji o jego potomkach, prawdopodobnie był bezdzietny.

W latach 1880–1890 Żytyński aktywnie prowadził działalność naukową. Razem z Wolańskim (imię nie jest nam znane) i Włodzimierzem Antonowiczem prowadził badania archeologiczne w różnych miejscowościach na Wołyniu, odczytywał referaty na IX i XI Zjazdach Archeologicznych. W Kijowie w 1889 r. wystąpił z referatem «Znaleziska z epoki kamienia w dorzeczu rzeki Styr», a w Wilnie w 1893 r. – «Cmentarz pogański we wsi Rikanie pow. Dubno». W ciągu lat 90. opublikował wiele swoich notatek i artykułów w krakowskich «Wiadomościach Numizmatyczno-Archeologicznych»: «Wykopalisko w Bakowcach», «Wykopalisko w Sołotwinie», «Kurhany i mogiły na Wołyniu», «Dwudzenar litewski Zygmunta III», «XI Zjazd archeologiczny w Wilnie 1893, sprawozdanie», «Grób pogański, znaleziony w Łucku, Wulce, pow. Dubieńskim», «Wykopalisko monet w Biskupicach Szlacheckich w pow. Włodzimierskim», «Zabytki epoki kamiennej na Wołyniu», «Wykopalisko w Półhanowie koło Łucka», «O kurhanach i mogiłach na Wołyniu», «O wykopalisku w m. Łucku na Wołyniu», «O kurhanach, mogiłach i wieku kamiennym na Wołyniu».

W marcu 1897 r. Żytyński ukończył opracowanie wspomnień swego bezdzietnego stryja Jana Turgułła (1800–1892) i w tymże roku wydał je w Krakowie pod tytułem «Gawędy familijne». W latach 90. brał udział w pracach nad XV tomem «Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», przekazując do niego informacje o różnych miejscowościach guberni wołyńskiej.

W tymże czasie Ludwik Żytyński zbierał kolekcję staroci i oddzielił kolekcję numizmatyczną. Ścisłe współpracował z baronem Theodorem von Steinheillem z Gródka, wymieniając z nim swoje znaleziska. Kolekcję monet, która wtedy liczyła ponad 2 000 sztuk, Żytyński przekazał do Muzeum w Krakowie (obecnie Muzeum Narodowe w Krakowie). Był to wówczas największy dar przekazany działowi numizmatycznemu, zanim otrzymał on kolekcję Czapskiego, ku którego czci ten dział dziś jest nazwany. Jest w tym jakaś ironia losu, że wydział nie został nazwany imieniem Ludwika Żytyńskiego tylko dlatego, że podarował mniej monet.

9 marca 1900 r. 64-letni Ludwik Cezary Żytyński zmarł w swoim majątku w Łahodówce. Archeolog nie zdążył skończyć i wydrukować swojej wieloletniej pracy pod tytułem «Opis historyczno-geograficzny osadnictwa w dorzeczu Styr». Jak dotąd nie udało się ustalić, gdzie jest przechowywany ten rękopis.

Po śmierci Żytyńskiego opublikowano kilka nekrologów. Jeden z nich był autorstwa jego przyjaciela Włodzimierza Antonowicza, a inny – nieznanego autora w lwowskiej gazecie «Słowo Polskie». Ludwik Żytyński prawdopodobnie został pochowany na cmentarzu w Nieświczu.

W 1902 r. Maria Żytyńska przekazała resztę kolekcji męża do tego samego Muzeum w Krakowie, a sama prawdopodobnie wyjechała za granicę. Także w 1902 r. na stronach warszawskiego «Światowitu» okazał się ostatni artykuł autorstwa tego zasłużonego Wołynianina pod tytułem «Spis zabytków epoki kamienia gładzonego, znalezionych w gub. Wołyńskiej».

Obecnie nazwisko Ludwika Żytyńskiego pojawia się sporadycznie w odrębnych pracach poświęconych archeologii Wołynia. Nie ma pełnego zrozumienia, kim była ta niezwykła postać. W miejscach, w których mieszkał, nikt go nie zna. Po dworach Żytyńskich w Łahodówce i Semerenkach nie pozostało nawet śladu. Przedmioty przekazane przez niego jako dar do Muzeum w Krakowie nadal tam przebywają, ale przez zniszczenie inwentarzu w czasie wojny nie ma możliwości zidentyfikowania, jakie konkretnie eksponaty zostały przekazane właśnie przez Żytyńskiego.

Mamy nadzieję, że artykuł ten pomoże przywrócić nazwisko jednego z pierwszych archeologów, kolekcjonerów, numizmatyków i historyków Wołynia.

Artur Aloszyn dla strony volynia.com

Na zdjęciach (fot. 1–3 patrz na str. 1): 1. Cały 4 kurs Polaków Wydziału Literackiego w roku akademickim 1859/1860. Stoją od lewej: Władysław Kamiński, Konrad Gąsiorowski, Leon Głowacki, Ludwik Żytyński, Włodzimierz Antonowicz. Siedzą od lewej: Ludwik Lewicki, Stanisław Miaskowski, Władysław Kozłowski, Marian Dubiecki. 2. Gmach Sądu Okręgowego w Łucku, dawny klasztor trynitański. Public domain. 3. Więźniowie na dziedzińcu więzienia w Żytomierzu (dawny klasztor jezuitów). 4. Ludwik Żytyński. 5. II Gimnazjum Męskie w Kijowie. 6. Karatuz. 1895 r. 7. Jedna z więziennych cel w Żytomierzu w 1863 r. 8. Herb szlachecki Abdank, do którego należał ród Żytyńskich. 9. Pierwsza strona wspomnień Żytyńskiego.

zвіл на зміну місця заслання через клімат. Вони вирушили з Каратуза до Астрахані. В 1873 р., після закінчення терміну покарання, вони повернулися на рідну Волинь.

Багаторічне заслання Житинський описав в окремому щоденнику, який ще чекає свого часу, аби бути опублікованим. У ньому він описує долі чималої кількості засланців із Литви (Білорусі), Польщі та України.

Повернувшись додому, Житинський жив у Лагодувці біля Великих Рикань. Обидві місцевості належали йому. Житинський був двічі одружений, але про першу дружину нічого невідомо. Другий шлюб відбувся 24 листопада 1887 р. у Варшаві з волинянкою Марією Єловицькою, донькою Генрика та Камілі. Немає даних про дітей, імовірно, їх у Людвіка Житинського не було.

У 1880–1890-х рр. Житинський вів активну наукову діяльність. Разом із Волянським (ім'я нам не відоме) та Володимиром Антоновичем проводив розкопки в різних місцях Волині, виступав із доповідями на IX та XI Археологічних з'їздах. У Києві в 1889 р. прочитав реферат під назвою «Знахідки кам'яного віку в басейні річки Стир», а у Вільнюсі в 1893 р. – «Могильник у селі Рикані Дубенського повіту». Протягом 1890-х рр. опублікував чимало заміток та статей у краківському виданні «Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne». Серед них – «Розкопки в Баківцях», «Розкопки в Солотвині», «Кургани і могили на Волині», «Подвійний литовський денарій Зигмунта III», «XI археологічний з'їзд у Вільні 1893, звіт», «Поганська могила, знайдена в Луцьку, Вульці, Дубенському повіті», «Монети, знайдені під час розкопок у Бискупічах Шляхетських у Володимирському повіті», «Пам'ятки кам'яної доби на Волині», «Розкопки в Пилганові біля Луцька», «Про кургани і могили на Волині», «Про розкопки в Луцьку на Волині», «Про кургани, могили і кам'яний вік на Волині».

У березні 1897 р. Житинський закінчив роботу над спогадами свого бездітного дядька Яна Тургулла (1800–1892 рр.) та того ж року видав їх у Кракові під назвою «Сімейні бесіди». У 1890-х рр. узяв участь у виданні XV тому знаної багатьом праці «Словник географічний Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», надіславши інформацію про деякі населені пункти Волинської губернії.

Паралельно збирав колекцію старожитностей та окремо нумизматичну колекцію. Тісно спілкувався з бароном Штейнгелем із Городка, обмінюючись знахідками. Саму ж колекцію монет, а це понад 2000 одиниць, Житинський подарував Музею Кракова (нині Muzeum

Narodowe w Krakowie). На той момент це був найбільший подарунок в історії нумизматичного відділу музею, аж поки свій подарунок не зробили Чапські, на честь яких нині цей відділ і названо. Іронія долі – в тім, що для того, аби відділ було названо іменем Людвіка Житинського, трохи не вистачило монет.

9 березня 1900 р. 64-річний Людвік-Цезарі Житинський помер у себе в маєтку в Лагодувці. Archeolog не зміг завершити та видати досить важливу працю «Історико-географічний опис поселень у басейні річки Стир». Поки що не вдалося з'ясувати, де зберігається рукопис.

Після смерті Житинського було опубліковано кілька nekrologів. Один із них – авторства його товариша Володимира Антоновича, а інший – невідомого автора у львівській газеті «Słowo Polskie». Самого Житинського, імовірно, відспівали та поховали в Несвічі.

Дружина Житинського Марія в 1902 р. передала залишки його колекцій тому самому музею в Кракові, а сама ж, імовірно, переїхала за кордон. Також у 1902 р. на сторінках варшавського видання «Światowit» вийшла остання стаття волинянина під назвою «Spis zabytków epoki kamienia gładzonego, znalezionych w gub. Wołyńskiej» («Список пам'яток неоліту, знайдених у Волинській губернії»).

Нині ім'я Людвіка Житинського лише іноді з'являється в окремих працях, присвячених археології. Цілісного розуміння, ким була і чим жила ця неординарна постать, немає. У місцях, де він проживав, ніхто його не знає. Від маєтків Житинських не залишилося сліду ні в Лагодувці (нині село Велике), ні в Семеренках (тепер Семеринське). Колекції, подаровані ним краківському музею, надалі там перебувають, але через знищення інвентарів під час Другої світової війни немає можливості встановити, які саме речі належали Людвіку Житинському.

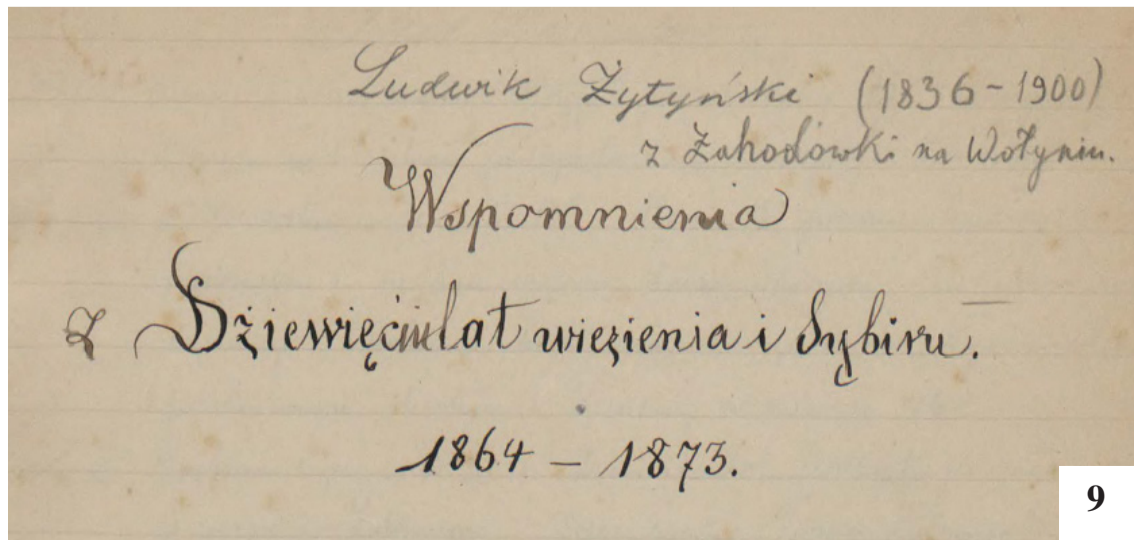
Сподіваємося, ця стаття сприятиме поверненню уваги до імені одного з перших археологів, колекціонерів, нумизматів, істориків Волині.

Artur Альошин для сайту volynia.com

На фото (світлина 1–3 див. ст. 1): 1. Студенти-поляки 4 курсу в 1859–1860 рр. Стоять зліва направо: Владислав Камінський, Конрад Гонсьоровський, Леон Гловацький, Людвік Житинський, Володимир Антонович. Сидять зліва направо: Людвік Левіцький, Станіслав Мясковський, Владислав Козловський, Мар'ян Дубецький. 2. Монастир тринітаріїв у Луцьку. Public domain. 3. Ув'язнені у дворі житомирської в'язниці (раніше монастир єзуїтів). 4. Людвік Житинський. 5. Друга чоловіча гімназія в Києві. 6. Каратуз. 1895 р. 7. Одна з камер в'язниці в Житомирі. 1863 р. 8. Шляхетський герб Abdank, до якого належав рід Житинських. 9. Перша сторінка щоденника «Спогади з дев'яти років ув'язнення та Сибіру. 1864–1873».

8

9

Польська естафета свободи

Polacy nigdy nie godzili się, by o ich losach decydowali inni. W tę postawę wpisuje się XIX-wieczne Powstanie Styczniowe – heroiczna partyzancka wojna z rosyjskim okupantem.

W czwartkowy wieczór 4 sierpnia 1864 roku kościoły na warszawskim Starym Mieście pękały w szwach. Dzień nie był świąteczny, więc czujna policja carska domyślała się, co jest powodem tak licznego gromadzenia się wiernych w świątyniach. Oto wśród mieszkańców miasta rozeszła się wieść, że następnego dnia zostaną straceni – wyrokiem rosyjskiego sądu – członkowie polskiego Rządu Narodowego.

Nazajutrz wielotysięczny tłum w milczeniu żegnał pięciu skazańców prowadzonych na szubienicę. Najstarszy z nich, generał Romuald Traugutt, miał zaledwie 38 lat. Był przywódcą Powstania Styczniowego – wielkiego polskiego zrywu, podjętego, by zrzucić rosyjskie jarzmo. Choć walki ciągnęły się jeszcze do jesieni, śmierć Traugutta i czterech jego towarzyszy była symbolicznym końcem tej insurekcji. «Wstąpili na szafot niewzruszenie i poddali się swemu losowi z perfekcyjnym [...] opanowaniem» – relacjonował na gorąco «New York Times». Mimo że w Ameryce trwała wojna domowa, gazeta dwukrotnie znalazła miejsce na swych łamach, by w tych sierpniowych dniach przybliżyć czytelnikom «ostatni akt w tragedii polskiej rebelii».

Życie jak wolni ludzie

Połowa XIX wieku to czas, gdy Zachód ma już za sobą pierwszą fazę rewolucji przemysłowej – i wciąż się rozwija. W roku 1859 rusza budowa Kanału Sueskiego, co radykalnie skróci drogę z Europy do Indii i na Daleki Wschód. Rok później Étienne Lenoir opatentuje we Francji swój silnik spalinowy. W roku 1861 telegraf łączy wschodnie wybrzeże Ameryki z zachodnim.

Do Polski, nieobecnej wówczas na mapie świata, nowoczesność puka z dużym opóźnieniem. Od końca XVIII wieku kraj jest podzielony między trzy potężne mocarstwa: Prusy, Rosję i Austrię. Z perspektywy Berlina, Petersburga, a zwłaszcza Wiednia ziemie polskie są położone peryferyjnie – i traktowane po macoszemu. Ale to niejedyny problem. Polacy nie mogą żyć jak wolni ludzie. Muszą się bronić przed germanizacją i rusyfikacją, a wszelkie zrywy niepodległościowe są brutalnie tłumione.

«Zadnych marzeń!» – oświadczył nowy car Rosji Aleksander II, gdy w roku 1856 gościł w Warszawie. W Królestwie Polskim – jak nazywano, zrazu autonomiczną, część zaboru rosyjskiego – chłopci wciąż nie mogli się doczekać uwłaszczenia. Patriotyczne manifestacje w Warszawie kończyły się strzelaniem do bezbronniego tłumu i wprowadzeniem stanu wojennego. Czarę goryczy przepełnił nowy pobór do wojska, który miał objąć osoby podejrzane o działalność konspiracyjną. Rekrutów czekała piętnastoletnia służba w carskiej armii – w tragicznych warunkach, nierzadko tysiące kilometrów od domu. Wielu wolało stanąć do walki, niż godzić się z takim losem.

Tak oto 22 stycznia 1863 roku wybuchło powstanie, które miało się okazać najdłuższym z polskich zrywów porozbiorowych. Tymczasowy Rząd Narodowy wezwał rodaków «na pole walki już ostatniej» o wolność i niepodległość. Jednocześnie ogłosił uwłaszczenie chłopów i podkreślił, że wszyscy, «bez różnicy wiary i rodu», są «wolnymi i równymi Obywatelami kraju». Był to wielki krok w budowaniu nowoczesnego narodu.

Samotna walka

Ale na niepodległość przyszło czekać Polakom jeszcze ponad pół wieku. Powstanie Styczniowe od początku było starciem Dawida z Goliatem. Owszem, armia rosyjska miała za sobą kompromitującą porażkę w wojnie krymskiej (1853–1856). Tam jednak Turków wsparły nowoczesnie wyposażone wojska państw zachodnich: Wielkiej Brytanii, Francji i Królestwa Sardynii. Polakom natomiast przyszło walczyć w samotności.

«Przez chwilę wojna z udziałem Francji i ewentualnie Austrii przeciwko Rosji wydawała się wisieć na włosku...» – pisze uznany historyk Andrzej Nowak. Z Polakami, walczącymi o wolność przeciwko carskiemu despotyzmowi, sympatyzowała duża część zachodniej opinii publicznej. Ale w gabinetach rządowych zwyciężyła specy-

ficznie pojmowana Realpolitik. Pomoc wojskowa dla powstania nie nadeszła.

To raczej Rosja otrzymała wsparcie. Konwencja Alvenslebena, zawarta 8 lutego 1863 roku w Petersburgu, przewidywała rosyjsko-pruską współpracę w tłumieniu Powstania Styczniowego. Austria, początkowo obojętna wobec insurekcji, w lutym 1864 roku ogłosiła stan oblężenia w Galicji – jak nazywano w Wiedniu ziemie zabrane Rzeczypospolitej – i przyłączyła się do represji wobec polskich działaczy niepodległościowych. Można powiedzieć, że trzech zaborców raz jeszcze zjednoczyło się przeciwko sprawie polskiej.

Ktoś zapyta, dlaczego mimo to powstańcy walczyli przez prawie dwa lata, tocząc ponad tysiąc bitew i potyczek z przeważającym wojskiem rosyjskim. Z tych samych powodów, dla których wielokrotnie wcześniej i później Polacy decydowali się podnieść broń, gdy inni chcieli ich sobie podporządkować. Z niezgody na zniewolenie, dla zachowania honoru i godności osobistej. Tak było już w XVIII wieku, gdy osłabiona Rzeczpospolita próbowała się wyrwać spod rosyjskiej kurateli. Tak było przez cały wiek XIX, gdy Polska walczyła o powrót na mapę świata. A także w wieku XX, gdy padła ofiarą dwóch totalitaryzmów: niemieckiego nazizmu i sowieckiego komunizmu. Wolność, którą cieszymy się dzisiaj, na dłużej wywalczyło dopiero pokolenie «Solidarności» – wielkiego ruchu społecznego, który zrodził się na fali strajków sierpniowych 1980 roku.

Przedwojenna niepodległa Polska (1918–1939) z wielkim szacunkiem traktowała weteranów Powstania Styczniowego – ludzi, którzy skutecznie inspirowali kolejne pokolenia do walki o wolność. Taki sam szacunek jesteśmy im winni dziś, po 160 latach. I gdy Ukraina broni się przed rosyjską inwazją, widzimy wyraźnie, że wolność nie jest dana raz na zawsze. Wciąż trzeba ją pielęgnować, a gdy to konieczne – stanąć do walki.

Karol Nawrocki,
dyrektor Instytutu Pamięci Narodowej

Źródło: dlapolonii.pl

Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu Polonia i Polacy za granicą 2022 r. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Польська естафета свободи

Поляки ніколи не погоджувалися на те, щоб інші вирішували їхню долю. Про таку позицію свідчить Січневе повстання – героїчна партизанська війна проти російських окупантів у XIX ст.

натовпу та введенням воєнного стану. Чашу гіркоти переповнив новий військовий призов, що мав охопити осіб, яких підозрювали в конспіраційній діяльності. Новобранців чекали 15 років служби в царській армії в жахливих умовах, часто за тисячі кілометрів від дому. Багато хто вважав за краще боротися, ніж миритися з такою долею.

22 січня 1863 р. спалахнуло повстання, яке стало найтривалішим з усіх польських повстань, що відбулися після поділів Польщі. Тимчасовий національний уряд закликав поляків «на поле останнього бою» за волю і незалежність. Водночас він оголосив про надання селянам землі та підкреслив, що всі, «без огляду на віру і походження», є «вільними та рівними громадянами країни». Це був великий крок у розбудові сучасної нації.

Самотня боротьба

Але на незалежність полякам довелося чекати ще понад пів століття. Січневе повстання із самого початку було битвою Давида з Голіафом. Російська армія зазнала, звичайно, ганебної поразки в Кримській війні (1853–1856 рр.). Проте там турків підтримували по-сучасному оснащені армії західних країн: Великої Британії, Франції та Сардинського королівства. Натомість поляки мусили воювати самі.

«Протягом якогось часу війна за участю Франції та, можливо, Австрії проти Росії, здавалося, висіла в повітрі...» – пише відомий історик Анжей Новак. Значна частина західного світу симпатизувала полякам, які боролися за волю проти царського деспотизму. Але в урядових кабінетах перемогла так звана Realpolitik. Військової допомоги повстанці не отримали.

Зате підтримку отримала Росія. Альвенслебська конвенція, укладена 8 лютого 1863 р. у Петербурзі, передбачала російсько-пруську співпрацю в придушенні Січневого повстання. Австрія, спочатку байдужа до повстання, у лютому 1864 р. оголосила стан облоги в Галичині (так у Відні називали відібрані в Речі Посполитій землі) та приєдналася до репресій проти польських борців за незалежність. Можна сказати, що три держави-загарбниці знову об'єдналися проти польської справи.

Хтось запитав, чому, попри це, повстанці воювали майже два роки, провели понад тисячу боїв і сутичок із російською армією, сили якої переважали. З тих самих причин, із яких багато разів раніше й пізніше поляки вирішували взяти до рук зброю, коли інші хотіли їх приборкати. Через незгоду з поневоленням і для збереження честі та особистої гідності. Так уже було у XVIII ст., коли ослаблена Річ Посполита намагалася вирватися з-під російської опіки. Так було протягом усього XIX ст., коли Польща боролася за повернення на карту світу. А також у XX ст., коли вона стала жертвою двох тоталітарних режимів: німецького нацизму та радянського комунізму. Свободу, яку ми маємо сьогодні, здобуло лише покоління «Солідарності» – великого суспільного руху, який народився на хвилі страйків у серпні 1980 р.

Довоєнна незалежна Польща (1918–1939 рр.) із великою повагою ставилася до ветеранів Січневого повстання – людей, які ефективно надихали наступні покоління на боротьбу за свободу. Сьогодні, через 160 років, ми зобов'язані ставитися до них із такою ж повагою. І коли Україна захищається від російського вторгнення, ми чітко бачимо, що свобода не дається раз і назавжди. Її постійно потрібно плекати і, якщо необхідно, боротися за неї.

Кароль Навроцький,
директор Інституту національної пам'яті Польщі

Джерело: dlapolonii.pl

Проект фінансує Канцелярія голови Ради міністрів РП у рамках конкурсу «Полонія і поляки за кордоном 2022 р.» Публікація відображає лише погляди автора та не представляє офіційну позицію Канцелярії голови Ради міністрів РП.

Ocaleni od zapomnienia: Antoni Michalak

Повернуті із забуття: Антоній Михаляк

Antoni Michalak, policjant z Milatyna w powiecie Zdołbunów, z powodu «акtywnej działalności przeciw ruchowi rewolucyjnemu» w 1940 r. został skazany przez Kolegium Specjalne NKWD na pięć lat łagrów.

Антонія Михаляка, поліціанта з Милятина Здолбунівського повіту, Особлива нарада при НКВС у 1940 р. за «активну діяльність проти революційного руху» засудила до п'яти років таборів.

Antoni Michalak urodził się 26 kwietnia 1895 r. we wsi Brodnica (obecnie województwo wielkopolskie). Jego ojciec, również Antoni Michalak, posiadał własny dom i zajmował się uprawą roli. To wszystkie informacje o rodzinie zawarte w aktach śledztwa wszczętego przez funkcjonariuszy NKWD wobec bohatera tej publikacji, które są przechowywane w Państwowym Archiwum Obwodu Rówieńskiego.

W wieku siedmiu lat Antoni poszedł do szkoły, którą skończył w 1910 r. Później uczył się na piekarza i po czterech latach zaczął pracować zawodowo w tym fachu.

Od 1914 r. Antoni Michalak brał aktywny udział w I wojnie światowej jako żołnierz 7 Pułku Grenadierów armii niemieckiej. Po roku służby trafił do niewoli francuskiej. Po wyjściu na wolność w 1919 r. został zmobilizowany do Wojska Polskiego, w którym służył do 1921 r.

W 1923 r. został funkcjonariuszem policji polskiej. W 1926 r. przeniesiono go na posterunek policji w Milatynie w powiecie Zdołbunów. Mieszkał tam razem z żoną Marią (40 lat, tutaj i dalej wiek krewnych jest podawany według stanu na grudzień 1939 r.) i dwojgiem dzieci: córką Haliną (7 lat) i synem Wiesławem (13 lat).

W więzieniu NKWD w Równem Antoniego Michalaka osadzono 4 grudnia 1939 r. Informacje zawarte w aktach sprawy karnej świadczą o tym, że policjant nie został aresztowany w domu. W czasie przeszukiwania funkcjonariusze NKWD skonfiskowali mu tylko szelki. Z zaświadczenia dołączonego do sprawy karnej dowiadujemy się, że przeszukiwania mieszkania Antoniego Michalaka nie przeprowadzono ze względów operacyjnych.

Podobnie jak w większości spraw karnych aresztowanych polskich policjantów,teczka Antoniego Michalaka zawiera wyłącznie jeden protokół przesłuchania, niewyróżniający się oryginalnością pytań stawianych przez śledczego Zdołbunowskiego Oddziału Powiatowego NKWD Białego (imię nie jest nam znane). Po ustaleniu podstawowych informacji biograficznych śledczy tradycyjnie starał się o poznanie konfidentów i informatorów współpracujących z policjantem.

Na podstawie przesłuchania sporządzono listę osób, których również dotyczyło wszczęte śledztwo. Chociaż Antoni Michalak powiedział, że nigdy od tych osób nie otrzymywał informacji o nastrojach rewolucyjnych, lecz wyłącznie o kradzieżach i przestępstwach, do wspomnianej listy dopisano ich wszystkich jako «skompromitowanych przez oskarżonego».

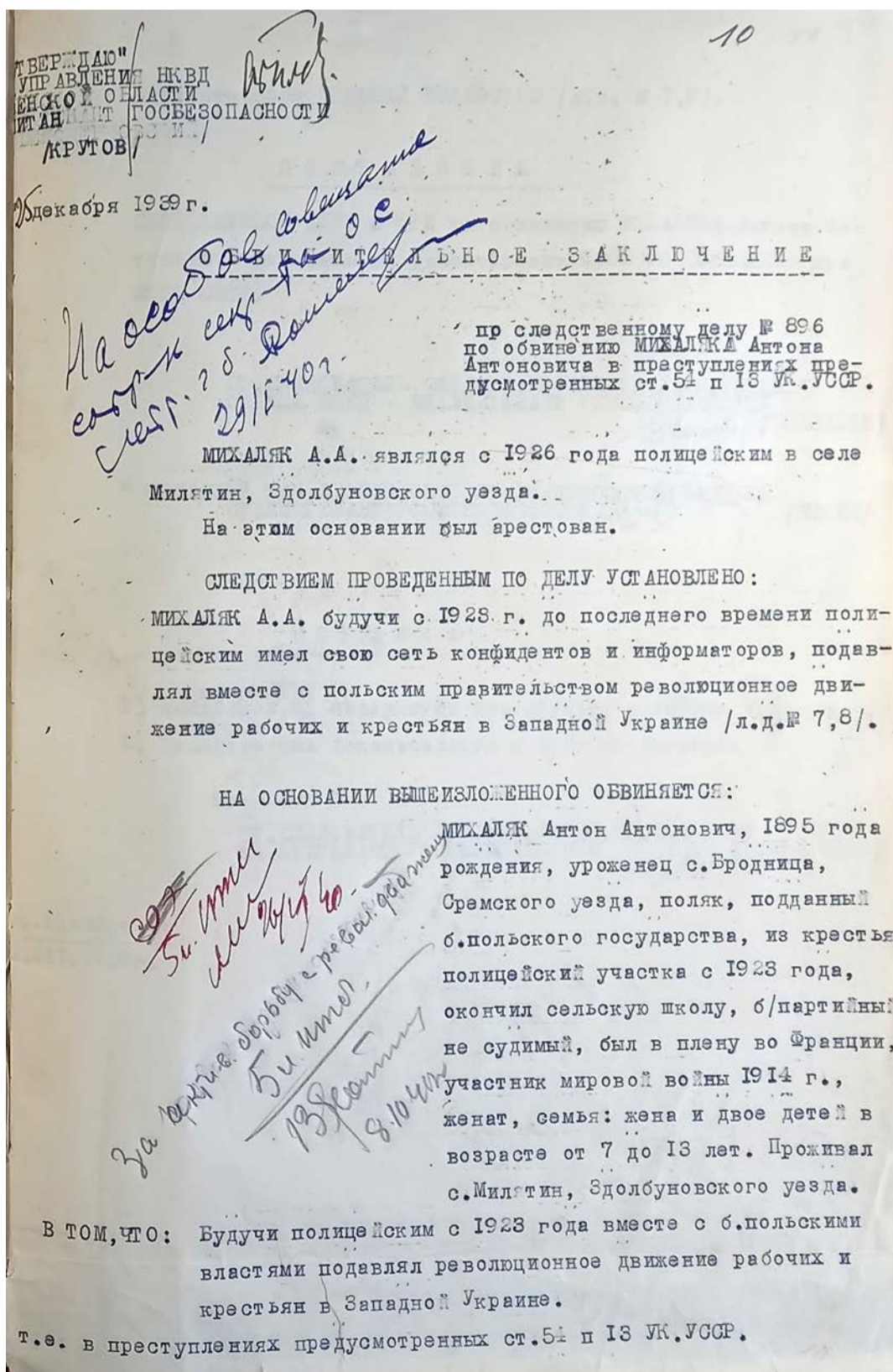
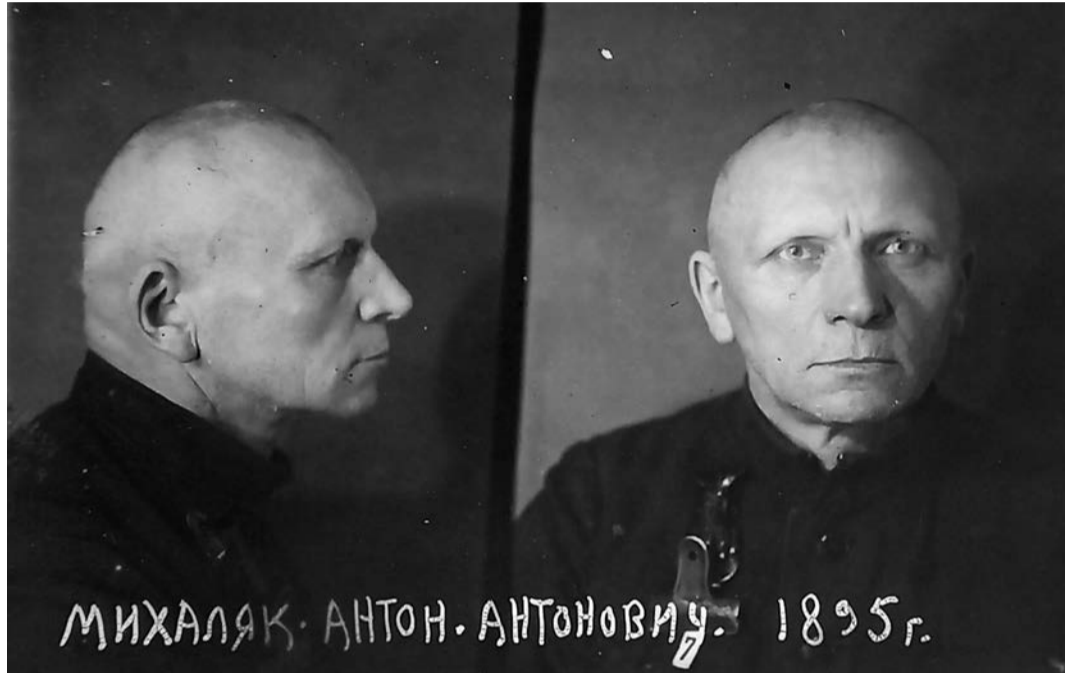
W aktach sprawy jest także krótki protokół powtórnego przesłuchania, którego jedynym celem było wymuszenie na więźniu przyznania się do popełnionych zbrodni, mianowicie tłumienia ruchu rewolucyjnego, co według enkawudzystów było głównym zadaniem każdego policjanta. Zgadzając się z oskarżeniem Antoni Michalak nie mógł sobie przypomnieć ani jednego faktu, kiedy jako policjant na podstawie doniesień konfidenta sporządziłby raport dotyczący któregośkolwiek z rewolucjonistów.

Na mocy decyzji Kolegium Specjalnego NKWD z dnia 11 października 1940 r. Antoni Michalak zgodnie z art. 54-13 KK USRR (aktywna działalność przeciw ruchowi rewolucyjnemu) został skazany na pięć lat poprawczych obozów pracy. Karę odbywał w Uchtizemlagu.

Według postanowienia Prokuratury Obwodu Rówieńskiego z dnia 17 kwietnia 1989 r. wobec Antoniego Michalaka zastosowano art. I Ustawy Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z dnia 16 stycznia 1989 r. «O dodatkowych przedsięwzięciach dotyczących odnowienia sprawiedliwości wobec ofiar represji, mających miejsce w okresie lat 30-40 – na początku lat 50».

Dalsze losy Antoniego Michalaka i jego rodziny nie są nam znane.

Tetiana SAMSONIUK

Антоній Михаляк народився 26 квітня 1895 р. у селі Бродниця (нині Великопольське воєводство). Його батько, теж Антоній Михаляк, мав власний будинок і займався сільським господарством. Інші відомості про цю родину в кримінальній справі, заведеній енкаведистами на героя цієї публікації (зберігається в Державному архіві Рівненської області), відсутні.

У сім років Антоній пішов у школу, яку закінчив 1910 р. Потім він почав навчатися пекарській справі і чотири роки потому влаштувався працювати пекарем.

Із 1914 р. Антоній Михаляк брав участь у Першій світовій війні в складі 7-го гренадерського полку німецького війська. Після року служби він потрапив у полон до французьких військ. Після звільнення з полону в 1919 р. юнака призвали до Війська Польського, в якому він служив до 1921 р.

1923 р. почав працювати в польській поліції. В 1926 р. його перевели в постерунок поліції в Милатині Здолбунівського повіту. Тут він мешкав разом із дружиною Марією (40 років, тут і далі вік подано станом на грудень 1939 р.) та двома дітьми: донькою Галиною (сім років) і сином Веславом (13 років).

До Рівненської в'язниці НКВС Антоній Михаляк потрапив 4 грудня 1939 р. З матеріалів справи довідуємося, що поліціанта арештували не вдома. Під час обшуку енкаведисти вилучили в нього лише підтяжки. З довідки, доданої до справи, відомо, що обшук квартири Антонія Михаляка не здійснювали з оперативних міркувань.

Як і в більшості справ арештованих польських поліціантів, справа Антонія Михаляка містить лише один протокол допиту, який не вирізняється оригінальністю запитань, поставлених слідчим Здолбунівського повітового відділу НКВС Білим (ім'я нам не відоме). Після з'ясування коротких біографічних відомостей, слідчий традиційно намагався вивідати інформацію про конфідентів та інформаторів, що перебували на зв'язку з поліціантом.

За результатами допиту було створено список осіб, що проходять у слідчій справі. Незважаючи на те, що Антоній Михаляк зауважив, що жодного разу від зазначених людей не отримував інформацію про так званих революційно-налаштованих осіб, а відомості стосувалися лише крадіжок і порушення правопорядку, в зазначеному списку всі вони проходять як «скомпрометовані обвинуваченим».

Також у справі наявний короткий протокол повторного допиту, єдиною метою якого було вибити зі в'язня зізнання у скоєних злочинах, а саме в пригніченні революційного руху, що, на думку енкаведистів, було основною роботою кожного поліціанта. Погодившись із висунутим звинуваченням, Антоній Михаляк так і не зміг пригадати жодного факту, коли за донесенням конфідента він як поліціант складав би протокол на будь-кого з революціонерів.

Постановою Особливої наради при НКВС від 11 жовтня 1940 р. Антонія Михаляка за ст. 54-13 KK УРСР (активна діяльність проти революційного руху) засуджено до п'яти років виправно-трудова таборів. Термін покарання він відбував в «Ухтіжемлазі».

Заключенням прокуратури Рівненської області від 17 квітня 1989 р. Антоній Михаляк потрапив під дію ст. I Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи по відновленню справедливості стосовно жертв репресій, що мали місце в період 30-40-х та початку 50-х рр.»

Подальша доля Антонія Михаляка та його родини нам не відома.

Тетяна Самсонюк

Łuck otrzymał kolejny wizerunek cudownego obrazu

Луцьк отримав ще одне зображення чудотворної ікони

W ostatnich dniach 2022 r. ekspozycja Muzeum Ikony Wołyńskiej wzbogaciła się o medalik przedstawiający Matkę Bożą Łucką. O nowym eksponacie, a także o obrazie, na podstawie którego został wykonany, rozmawialiśmy z pracownikiem muzeum Ludmiłą Karpiuk.

Medalik został przekazany placówce przez rówieńskiego kolekcjonera Rusłana Mینенkę. Przedmiot ma kształt liścia, wykonany został ze stopu miedzi. Na awersie widoczny jest wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem, wokół napis: «Obraz cudowny Najświętszej Panny Maryi w Łucku», na rewersie napis: «Święta Maryo, Matko Boża, módl się za nami».

«Przed wysłaniem medalionu kolekcjoner zadzwonił do nas i zapytał, czy bylibyśmy zainteresowani taką pamiątką. Ponieważ gromadzimy wszystko, co dotyczy historii religii, a zwłaszcza, że chodzi o tak słynny cudowny obraz – Matkę Bożą Łucką Dominikańską, bardzo się ucieszyliśmy. Wiedzieliśmy o tym medaliku, ponieważ był dość popularny, ale nie mieliśmy go w naszej kolekcji» – mówi Ludmiła Karpiuk, starszy pracownik naukowy muzeum.

Jak powiedziała, medaliki z wizerunkiem Matki Bożej Łuckiej zaczęto stemplować właściwie zaraz po koronacji obrazu o tej samej nazwie w 1749 r. Prezentowany w muzeum egzemplarz jest późniejszy, pochodzi z XIX w. Muzeum Ikony Wołyńskiej ma jeszcze dwa eksponaty związane z tym zabytkiem. Są to dwie kopie ikony Matki Bożej przedstawionej na medaliku, której historia jest ściśle związana z historią Łucka.

Oryginalna ikona z XII w., która znajduje się w rzymskiej bazylice Santa Maria Maggiore i z której została sporządzona m. in. łucka kopia, ma kilka nazw: Matka Boża Rzymska, «Ocalenie ludu rzymskiego» (Salus populi romani), Matka Boża Śnieżna. Przywiózł ją do Łucka w 1598 r. biskup Bernard Maciejowski. Obraz Matki Bożej подарował mu sam papież Klemens VIII. Ikona została umieszczona w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w miejscowym klasztorze dominikanów. Wkrótce zasłynęła cudami, a w 1749 r., po potwierdzeniu cudów i odpowiednim procesie, została ukoronowana. Po rozbirozie Polski i zamknięciu klasztoru dominikanów przez Rosjan obraz znalazł się w katedrze św. Apostołów Piotra i Pawła, aż spłonął w 1924 r. Na szczęście zachowało się kilka kopii dzieła.

Ludmiła Karpiuk podzieliła się historią kopii dominikańskiej ikony, która znajduje się obecnie w muzeum. Powiedziała, że ikona została odnaleziona w 1982 r. przez ekspedycję łuckiego Muzeum Historii Religii i Ateizmu (mieścił się wtedy w murach katolickiej katedry św. Apostołów Piotra i Pawła) w cerkwi we wsi Sokół, gmina Rożyszcze. We wsi znajdował się kościół katolicki, który jednak został opuszczony po II wojnie światowej i repatriacji Polaków. Świątynia straciła dach i stopniowo popadała w ruinę, część ocalałego wyposażenia przeniesiono do cerkwi. Później zamknięto także cerkiew. Stamtąd pracownicy muzeum, uczestnicy wyprawy po zamkniętych wołyńskich świątyniach, zabrali niezidentyfikowaną ikonę. Tak dostała się do zbiorów placówki.

Później obraz został odrestaurowany i w 2002 r. wystawiony w nowo wybudowanym budynku Muzeum Ikony Wołyńskiej. Wtedy też rozpoczęła się historia badania zabytku.

«Ikona jest niesamowicie piękna, bardzo energiczna. Rozumieliśmy, że jest to kopia jakiejś słynnej ikony, przypuszczano, że jest to Matka Boża Rzymska» – mówi Ludmiła Karpiuk.

«Znaleźliśmy publikacje historyka i krytyka sztuki Natalii Sinkiewicz. Jako pierwsza przeprowadziła kwerendę dokumentów w polskich archiwach i opublikowała szereg materiałów dotyczących łuckiej ikony dominikańskiej. Dalej były już ekspertyzy w naszym muzeum i tak stopniowo dochodziliśmy do tego, że jest to kopia naszego miejscowego obrazu Matki Bożej Łuckiej z kościoła dominikanów» – wspomina badaczka.

Наприкінці 2022 р. експозиція Музею волинської ікони поповнилася медальйоном із зображенням Матері Божої Луцької. Про новий експонат, а також про ікону, за зображенням якої він виготовлений, ми розмовляли з дослідницею Людмилою Карпюк.

Медальйон установі подарував рівненський колекціонер Руслан Міненко. Предмет має форму листка, виготовлений із мідного сплаву. На аверсі вміщено зображення Богородиці з Дитям, навколо нього напис: «Чудотворна ікона Пресвятої Діви Марії в Луцьку». На реверсі: «Свята Маріє, Мати Божо, молиси за нас».

«Перед тим, як надіслати нам поштою медальйон, колекціонер зателефонував, запитав, чи цікавить нас така пам'ятка. Оскільки ми збираємо все те, що стосується історії релігії, а тим паче, що тут ідеться про таку знамениту чудотворну ікону – домініканську Матір Божу Луцьку, ми дуже зраділи. Нам були відомі зображення цього медальйона, адже він був досить популярним, проте у своїй колекції ми його не мали», – розповіла Людмила Карпюк, старша наукова співробітниця музею.

Як зазначила вона, медальйони із зображенням Матері Божої Луцької почали штампувати фактично одразу ж після коронації однойменної ікони в 1749 р. Подарований музеєві екземпляр пізніший, він датується XIX ст. У Музеї волинської ікони зберігаються ще два експонати, які мають стосунок до цієї пам'ятки. Це списки зображеного на медальйоні образу Богородиці, історія якого тісно пов'язана з історією Луцька.

Оригінальна ікона XII ст., яка міститься в римській базиліці Санта-Марія-Маджоре і з якої була написана, зокрема, луцька кopia, має кілька назв: Матір Божо Рймська, «Спасіння римського народу» (Salus populi romani), Матір Божо Сніжна. Її список привіз до Луцька в 1598 р. єпископ Бернард Мацейовський. Зображення Богородиці йому подарував сам Папа Климентій VIII. Ікону помістили в костелі Успіння Пресвятої Діви Марії місцевого домініканського монастиря. Невдовзі вона почала славитися чудесами, а в 1749 р., після підтвердження чудодійності та відповідного процесу, ікону коронували. Після анексії Волині та закриття росіянами домініканського монастиря вона перебувала в кафедральному костелі Святих Апостолів Петра і Павла та загинула в пожежі 1924 р. Проте, на щастя, збереглися кілька копій.

Дослідниця поділилася історією копії домініканської ікони, яка зараз перебуває в експозиції музею. Як розповіла Людмила Карпюк, її в 1982 р. знайшла експедиція луцького Музею історії релігії та атеїзму (він тоді розташовувався у стінах кафедрального собору Святих Апостолів Петра і Павла) в православній церкві села Сокил Рожищенського району. У селі був костел, проте після Другої світової війни та

репатріації поляків він опустів. Храм утратив дах і поступово руйнувався, частину вцілілих речей люди перенесли до церкви. Згодом закрили православний храм. Звідти музейники, які здійснювали об'їзд закритих волинських святинь, забрали неідентифіковану ікону. Вона потрапила в запасники установи.

Згодом ікону реставрували й у 2002 р. її виставили в новозбудованому приміщенні Музею волинської ікони. Саме тоді почалася історія дослідження пам'ятки.

«Ікона неймовірно гарна, якась дуже енергетична. Ми розуміли, що це копія якоїсь знаменитої ікони, були здогадки, що це Матір Божо Рймська», – сказала Людмила Карпюк.

«Ми знайшли публікації істориків та мистецтвознавців Наталії Сінкевич. Вона першою дослідила документи в польських архівах і оприлюднила низку матеріалів про луцьку домініканську ікону. Потім були дослідження вже в нашому музеї і так поступово ми вийшли на те, що це – копія нашої місцевої святині, Матері Божої Луцької з домініканського костелу», – пригадала дослідниця.

Ікона написана на полотні, а її розмір, за словами співрозмовниці, точнісінько відповідає розмірам оригінальної домініканської ікони. Одяг Матері Божої і Дитяти Ісуса багато прикрашений, на їхніх головах – корони. Композиція оточена 15 трояндами. У серцевині кожної квітки вміщено мініатюри з евангельськими сценами, пов'язаними з життям Ісуса Христа. Цих троянд 15 – за кількістю таємниць розарію, найвідомішої та найпоширенішої в католицькому світі молитви. Саме ченці ордену домініканців були її першими популяризаторами. У монастирі, в якому ця ікона зберігалася і де її коронували, існувало теж Братство розарію. Тому не випадково, що Матір Божо Луцька саме в домініканському монастирі отримала розарієву шату та, окрім перерахованих вище, має ще одну назву: Матір Божо Розарія.

Зрозуміло, що написана ця копія була тоді, коли оригінал уже був вкритий шатою. Як поділилася науковиця, для коронування ікон виготовляли спеціальні шати, часто не одні. Є свідчення, що луцька ікона мала щонайменше двоє шат: срібні, а на них накладалися парчеві, шиті золотими і срібними нитками з перлинами. «Іконописець абсолютно точно відтворив шати, які були на той момент на іконі», – зауважила Людмила Карпюк. Це дозволяє стверджувати, що копію домініканської ікони створили на зламі XVII–XVIII ст. До речі, в Польщі, в селі Седльце Нижньосілезького повіту, є копія цієї ікони, яка датується XVII ст. Там Богородиця зображена в таких же шатах, що й на луцькому образі, проте без розарію.

За словами науковиці, є свідчення, що Матір Божу Луцьку вшановували не тільки в костелах, а й у греко-католицьких і навіть православних церквах. «Греко-католицькі храми дуже часто замовляли собі копії домініканської ікони, і в нашій експозиції демонструвалася одна з таких копій XVIII ст. Вона меншого розміру, без окладу, виконана темперою на дереві», – додала вона.

Обидва списки зараз не виставляють. «Ми не ділимо наші ікони та інші експонати на більш чи менш цінні. Всі вони перебувають зараз у надійному сховку. Оригінальні ікони ми майже не виставляємо. Проте музей відкритий, він діє, зараз ми працюємо більше з виставками», – завершила розповідь Людмила Карпюк.

Пам'ятники воłyńskiego святого. Ówczesny stan Rosyi

Мемуари волинського святого. Тогочасний стан Росії

Текстом в попереднім номері, poświęченому бискупові Каспрові Цієцiszowskiemu, сfinalizowaliśmy przegląd tej części «Пам'ятників» святого Зygmunта Szcześnieго Felińskiego, którą umownie nazwać можна wołyńska. Jednak w tej publikacji jest wśród innych jeden rozdział, którego po prostu nie da się pominąć. Nazywa się «Ówczesny stan Rosyi».

Mimo że obserwacje biskupa Zygmunта Szcześnieго Felińskiego liczą ponad półtora wieku, rozdział ten nie stracił na aktualności. Wspomnienia святого bardzo współgrają z teraźniejszością, wydaje się, że pod wieloma względami rozdział ten można nawet nazwać: «Współczesny stan Rosji». Ogólną sytuację w Imperium Rosyjskim ilustrują także barwne opowieści wplecione we wspomnienia.

Zrównać się z Zachodem

Jeżeli wewnętrzny stan rzeczy w prowincjach polskich pod zaborem rosyjskim od czasu mego dzieciństwa rdzennej uległ zmianie, to niemniej uderzającym jest to przeistoczenie, jakie w tymże czasie dokonało się w łonie naszych ciemności, z tą jednak różnicą, iż przemiana ta dokonywała się tu i tam w całkiem odwrotnym kierunku. Jeśli głównym charakterem reformy w obozie polskich patriotów jest coraz jaśniejsze uznanie win i błędów własnych w przeszłości, i stąd pokorniejsze wyobrażenie o swej sile i o swych zasługach; to u patriotów rosyjskich zrozumieliśmy i pewność siebie wzrosły do tak potwornych rozmiarów, że już nie przeraża, ale śmiesznie bezstronnych sędziów. Nawet w pierwszej połowie panowania Mikołaja I Rosya czuła się niższą pod każdym względem od zachodniej Europy i cała jej ambicja ograniczała się do chęci zrównania się z dawniej ucywilizowanymi narodami. Naśladownictwo i zapożyczanie cywilizacyjnych żywiołów na Zachodzie było na porządku dziennym we wszystkich gałęziach życia publicznego, począwszy od religii, aż do

najdrobniejszych wyrobów krajowego przemysłu.

Ani rząd, ani duchowieństwo nie stawiali nigdy wiary swojej wyżej od katolickiej; co najwyżej twierdzili, że to wszystko jedno; jeśli zaś szerzyli swój prozelityzm, to jedynie ze względów politycznych, ze stanowiska zaś zbawienia uważali Kościół rzymski za równie bezpieczny port wieczności, jak i prawosławie, które zresztą za mojej już pamięci trzy razy oficjalną nazwę zmieniło. W początkach jeszcze panowania Mikołaja I (został cesarzem w grudniu 1825 r. – A.O.), religia państwowa zwała się oficjalnie błahoczystową, następnie grecko-rosyjską, a nareszcie prawosławną. Duchowieństwo prawosławne nie gniewało się nigdy za tytuły pożyczone od kleru łacińskiego: biskup, kanonik, ksiądz, własne zaś: archierej, pop, użyte w polskiej mowie, poczytano za lekceważenie, a nawet za pogardę.

Niższosc naukowa

Pod względem naukowym uznanie swej niższosci w stosunku do Zachodu było tak bezwarunkowe, że wszystkie dzieła specjalne, w każdej gałęzi wiedzy, nie wyłączając nawet podręczników szkolnych, były albo tłumaczeniem, albo przeróbką prac cudzoziemców. W wyższych naukowych zakładach znaczna część katedr obsadzona była przez obcej narodowości profesorów, rodowity zaś Rosyanin nie mógł zasiąść na uniwersyteckiej katedrze, póki nie przepędził przynajmniej dwóch lat na studiach specjalnych za granicą.

Текстом у минулому номері, присвяченим єпископу Касперу Цєцiшовському, ми завершили ту частину «Мемуарів» Святого Зигмунта-Щєнсного Фєлiнського, яку умовно можна назвати волинською. Проте є в цьому двотомнику розділ, який просто не можна оминати. Називається він «Тогочасний стан Росії».

Попри те, що спостереженням єпископа Зигмунта-Щєнсного Фєлiнського понад півтори сотні років, актуальності цей розділ не втратив. Спогади святого настільки перегукуються із сьогоденням, що, здається, главу можна назвати навіть так: «Сучасний стан Росії». Огляд загальної ситуації в Російській імперії ілюструють також колоритні історії, вкраплені в канву розповіді.

Наздогнати Захід

Якщо внутрішній стан речей у польських провінціях під російською окупацією з часів мого дитинства зазнав докорінних змін, то не менш різкою є переміна, яка за той же час відбулася в лоні наших гнобителів, із тією лише різницею, що ці зміни відбувалися тут і там в абсолютно протилежних напрямках. Якщо характерною рисою реформи в таборі польських патріотів є дедалі ясніше визнання власних провин і помилок минулого й через це смиренніше трактування своїх сил та заслуг, то в російських патріотів зарозумілість і самовпевненість зросли до настільки потворних розмірів, що вони вже не вражають, а тільки смішать неупереджених суддів. Навіть у першій половині панування Миколи I Росія почувалася нижчою у всіх відношеннях від Західної Європи, і вся її амбіційність обмежувалася до бажання зрівнятися з раніше цивілізованими народами. Наслідування та запозичення цивілізаційних елементів із Заходу було на порядку денному у всіх галузях суспільного життя, починаючи від релігії аж

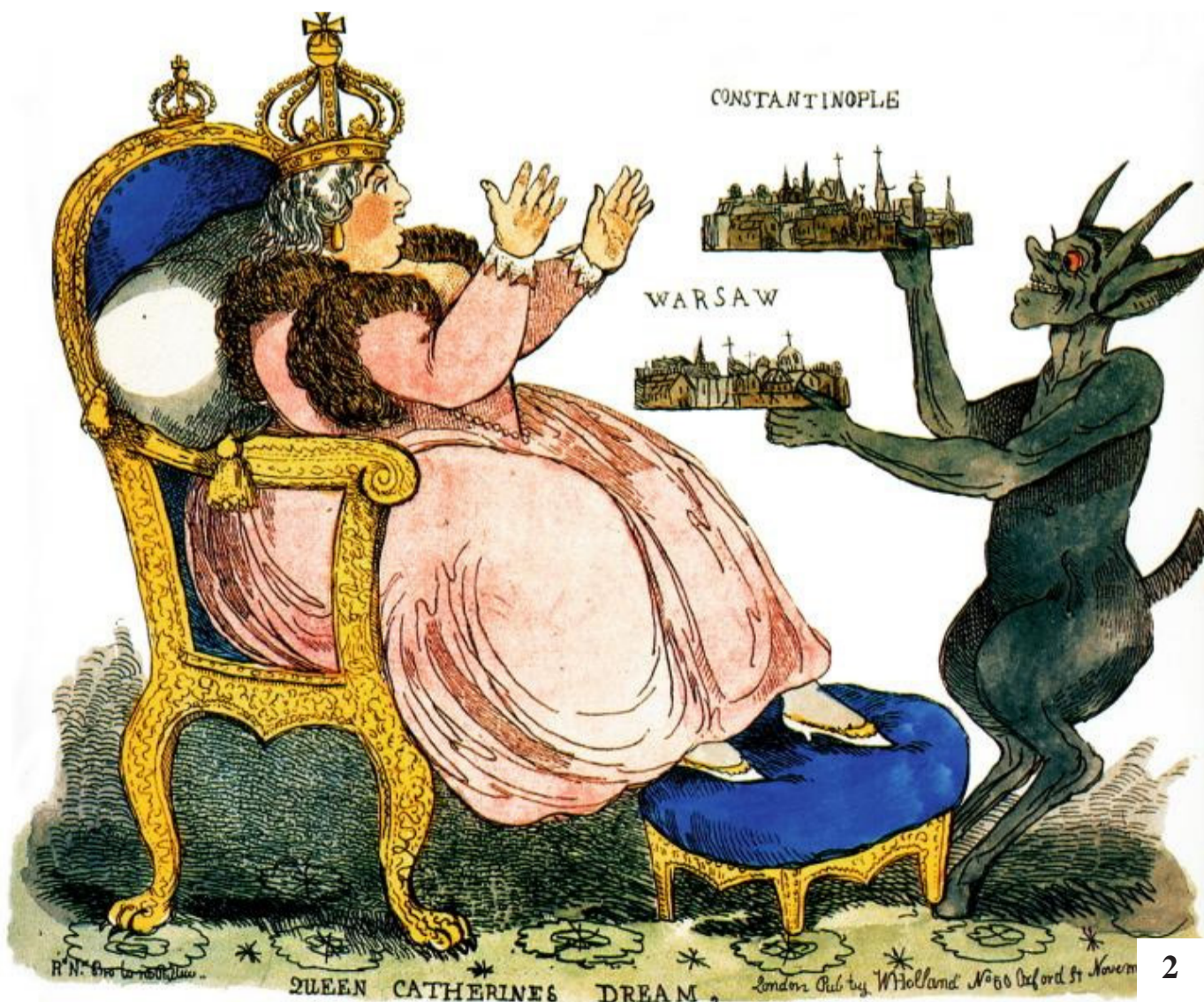
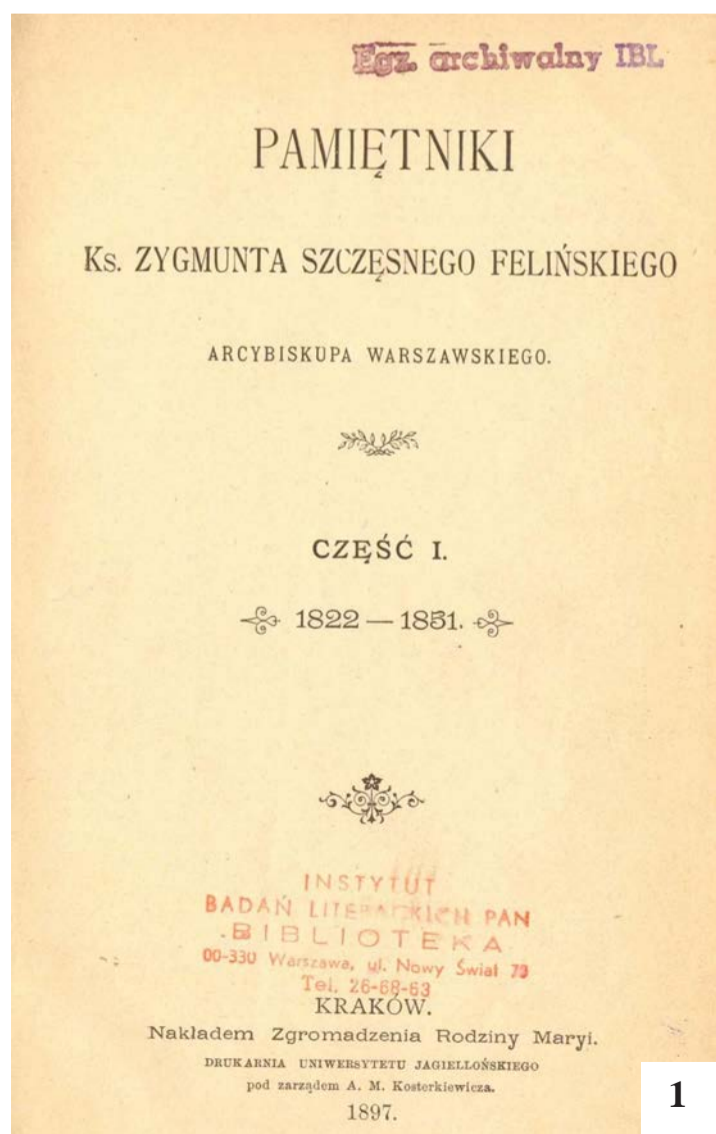
до найдрібніших виробів національної промисловості.

Ані уряд, ані духовенство не ставили ніколи своєї віри вище від католицької; щонайбільше стверджували, що це одне і те ж; якщо ж поширювали свій прозелітизм, то лише з політичних мотивів, а з позиції спасіння вважали римську Церкву за такий же безпечний порт вічності, як і православ'я, яке на моїй пам'яті тричі міняло офіційну назву. На початках панування Миколи I (зійшов на трон у грудні 1825 р., – А. О.) державна релігія офіційно називалася благочестивою, потім греко-російською й нарешті православною. Православне духовенство ніколи не гнівалося через титули, запозичені від латинського кліру: єпископ, канонік, священник. Натомість власні, як-от архієрей, піп, ужиті в польській мові, трактувалися зневажливо й навіть із погордою.

Наукова нижчість

У науковому плані визнання своєї нижчості порівняно із Заходом було настільки безумовним, що всі спеціалізовані твори в кожній галузі знань, не виключаючи навіть шкільних підручників, були або перекладеними, або переробленими працями іноземців. У всіх наукових закладах значну частину кафедр займали професори іншої національності, а чистокровний росіянин не міг посісти університетської кафедри, доки не проведе щонайменше два роки на спеціальних студіях за кордоном.

У школі цивільних інженерів, заснованій Олександром I, тільки французи були профе-

W szkole inżynierów cywilnych, założonej przez Aleksandra I, sami tylko Francuzi byli profesorami i w ojczystym języku swoim wszystkie przedmioty wykładali. Język francuski był wówczas nie tylko dyplomatycznym ale też i salono- wym językiem, dokładna zaś znajomość jego uważana była za tak konieczny warunek dobrze wychowania, że nie tylko niewłaściwe obroty mowy, ale nieparyska nawet wymowa piętnem gburą cechowała najwyższego skądinąd Rosyanina. O samoistości w nauce nikt nie śmiał nawet marzyć, za najwyższy sobie zaszczyt po- czytując śledzenie za rozwojem umiejętności na Zachodzie.

Podrobiona dewizka

A cóż i mówić o przemysle krajowym, który nie mając jeszcze żadnej pretensji do zrównania się z wyrobami zagranicznymi, nawet polskiemu przemysłowi chętnie pierwszeństwo przyznawał. Wyroby krajowe w takiej były poniewierce, że rosyjscy fabrykanci, pragnąc choć oszukaństwem towarom swoim większy zapewnić odbyć, fałszowali godła firm zagranicznych, by niedoświadczonych omamić.

Sam cesarz Mikołaj I, który po wojnie węgierskiej (*chodzi o stłumienie rewolucji węgierskiej w latach 1848–1849* – A.O.) z taką pogardą odzywał się o zgniętej cywilizacji zachodniej, w początkach swego panowania dumny był jeśli przemysł rosyjski pod jakimkolwiek względem mógł mierzyć się z zagranicznym. Kiedy ambasador angielski zjawił się raz u dworu ze stalową dewizką u zegarka, niezmiernie kunsztownego wyrobu, cesarz prosił go, by mu na czas krótki cacko to zostawił. Wezwawszy następnie ministra dworu, polecił mu wyszukać najzdolniejszego ślusarza i kazać mu wedle danego modelu zrobić taką samą dewizkę. Imitacja tak doskonale się udała, że na oko niepodobna było rozróżnić wzoru od naśladownictwa. Uradowany cesarz, spotkawszy znowu ambasadora, położył na swej dłoni obie dewizki i kazał właścicielowi poznać swoją. Zagadnięty wziął od cesarza oba łańcuszki, nie przypatrując się im nawet, a zbliżywszy się do płyty kamiennej, przy kominku umieszczonej, cisnął na marmur z całej siły trzymane w ręku dewizki. Imitacja rozprysła się na drobne sztuki, wzór zaś angielski pozostał cały. Wówczas tryumfujący ambasador podniósł swoją dewizkę, a ukazując ją zawstydzonemu monarsze, rzekł: «Oto moja»; potrącając zaś nogą szczątki imitacji, dodał: «a to waszej cesarskiej mości». Upokorzyło to cesarza, wstrzymał jednak oznaki oburzenia, gdyż nie był jeszcze całkiem zaślepiony.

Samouwielenie Rosjan

Dopiero pokonawszy Węgry i postawiwszy na nogi zagrożoną Austrię, tak dalece wzrósł w zarozumiałość, że nie tylko pod względem militarnym ale i pod każdym innym sądził, że wyżej stanął od państw zachodnich, które lekceważył sobie począł. Za przykładem monarchy poszedł też i naród cały, tak wysoko trzymając o swej potędze i swym narodowym geniuszu, że świat cały przekształcił na swą modłę zapragnął, zapożyczoną zaś z Zachodu przez Piotra Wielkiego cywilizację nie wahał się nazwać zatrudnieniem ducha narodowego i opóźnieniem normalnego rozwoju własnej cywilizacji. To czapka cudzoziemiska, wołali Sławianofile, którą wtłoczono na głowę naszego narodu, nie bacząc na to, że ona kępuje samorodny jego geniusz. Trzeba ją zrzucić i zdeptać nogami, a wówczas dopiero geniusz ten swobodnie rozwinie skrzydła i wzięci w takie wyżyny, na jakie zgrzybiały duch Zachodu nigdy podnieść się nie zdoła. Wówczas to zjawily się owe teorie, wykazujące rzekomo wyższość bezwzględna Rosji nad Europą: ona jedna, utrzymywano, przechowała pierwotny, synodalny ustrój chrześcijański Kościoła, spaczony na Zachodzie przez ambicyę papieży: ona jedna pojmuje należycie pierwiastek pochodzący od Boga władzy, który na Zachodzie tak bardzo został zapoznany; ona jedna nie skaziła rodzinnego stosunku gminy, pozostawiając wspólną własność ziemi, podczas gdy na Zachodzie przez parcelowanie ziemi wyrodziło się potworne sobkowstwo; ona jedna wreszcie zachowała surowością życia ów hart pierwotny młodzieńczych nocy, co w zapasach orężnych daje Rosji stanowczą przewagę nad zniewieściałym Zachodem.

Wojna krymska (1853–1856 – A.O.) sprowadziła wprawdzie pewne rozczarowanie pod tym ostatnim względem, przypisaawszy jednak swe niepowodzenie z jednej strony przewadze liczebnej europejskiej koalicji, z drugiej zaś wyższości zagranicznego uzbrojenia, powrócono wkrótce do dawnego optymizmu a nawet spotęgowano go jeszcze więcej, tak, że dziś wszystko co rosyjskie, już jest przez to samo doskonale, nawet Iwana Groźnego nie wahają się podnieść do ideału.

W czasie jednak pobytu mego w Moskwie (*pod koniec 1830 roku. Feliński studiował matematykę na Uniwersytecie Moskiewskim* – A.O.), owe idee samouwielenia za ledwie poczynały kiełkować, i to w szczupłych bardzo kółkach, ogromne zaś masy narodu miały się jeszcze same za ciemne i nieokresane, o duchowieństwie zaś swoim niższej przynajmniej biurokracji wielce niekorzystne mieli wyobrażenia, oparte niestety nie na przypuszczeniach, ale na niewątpliwych faktach, powtarzających się codziennie. Chciwość i pijaństwo stanowiły tak powszechną narodową wadę, że nie tajono się nawet z temi skłonnościami, posuwając środki nabycia do takiej bezczelności, o jakiej cywilizowane społeczeństwa pojęcia nawet nie mają; tych zaś krzyczących nadużyć sprawcy ich nie mieli w rodzaju przechwałki, że gdy piastował podobny urząd w gubernii Permskiej, miał tam serdecznego przyjaciela w osobie zamożnego kupca, handlującego zbożem, którego zwał kumem, gdyż trzymał do chrztu jego syna. Dowiedziawszy się, że ów kum sprzedał partję pszenicy za kilkanaście tysięcy rubli, uradowany przyjaciel pospieszył powinszować mu tak dobrego interesu, po paru zaś kieliszkach okowity, kiedy obaj w różnym byli humorze, gość rzekł czule do gospodarza: «Szczęśliwy jesteś kumie, że masz takie skarby we własnej szkatule. Nigdy w życiu nie widziałem tak wielkiej sumy pieniędzy; niezmiernie też wdzięczny ci będę, jeśli mi pozwolisz choć popatrzeć na taką kupę asygnat». Gdy polechtany w swej próżności kupiec otworzył swą szkatulę, przyjaciel spojrzął na nią chciwym wzrokiem, następnie zaś, zala- mując ręce, zawałował z udaniem przerażeniem: «Oszukano cię haniebnie, mój biedny kumie! Wszak tu więcej jest fałszywych niż prawdziwych asygnat. Nie radbym cię narażać na więzienie i kilkoletni może proces, ale jako urzędnik koronny, co zaprzysiągł wierność cesarzowi, nie mam prawa zamilczeć zrobionego odkrycia: muszę cię aresztować i razem z fałszywymi pieniędzmi wydać cię sądom». To mówiąc, stróż publicznego porządku począł gatunkować asygnaty, rozkładając je na dwie kupy: «Te, rzecze, są prawdziwe, a tamte podrobione».

Jak kwartalny kuma «uratował»

Będąc na trzecim kursie, zamieszkałem z kolegą w domu niezamożnej mieszczanki, która wyszła za kwartalnego, t. j. urzędnika policyi najniższej kategorii. Otóż ów stróż publicznego porządku opowiadał mi w rodzaju przechwałki, że gdy piastował podobny urząd w gubernii Permskiej, miał tam serdecznego przyjaciela w osobie zamożnego kupca, handlującego zbożem, którego zwał kumem, gdyż trzymał do chrztu jego syna. Dowiedziawszy się, że ów kum sprzedał partję pszenicy za kilkanaście tysięcy rubli, uradowany przyjaciel pospieszył powinszować mu tak dobrego interesu, po paru zaś kieliszkach okowity, kiedy obaj w różnym byli humorze, gość rzekł czule do gospodarza: «Szczęśliwy jesteś kumie, że masz takie skarby we własnej szkatule. Nigdy w życiu nie widziałem tak wielkiej sumy pieniędzy; niezmiernie też wdzięczny ci będę, jeśli mi pozwolisz choć popatrzeć na taką kupę asygnat». Gdy polechtany w swej próżności kupiec otworzył swą szkatulę, przyjaciel spojrzął na nią chciwym wzrokiem, następnie zaś, zala- mując ręce, zawałował z udaniem przerażeniem: «Oszukano cię haniebnie, mój biedny kumie! Wszak tu więcej jest fałszywych niż prawdziwych asygnat. Nie radbym cię narażać na więzienie i kilkoletni może proces, ale jako urzędnik koronny, co zaprzysiągł wierność cesarzowi, nie mam prawa zamilczeć zrobionego odkrycia: muszę cię aresztować i razem z fałszywymi pieniędzmi wydać cię sądom». To mówiąc, stróż publicznego porządku począł gatunkować asygnaty, rozkładając je na dwie kupy: «Te, rzecze, są prawdziwe, a tamte podrobione».

Wtajemniczony w cały plan swego pryncypała jego sekretarz, przyniósł wnet podrózną jego tekę, z której właściciel wyjął dużą kopertę, lak i urzędową pieczęć, a zapakowawszy podejrzaną część pieniędzy do koperty i opieczętowawszy należycie, zamknął pakiet do szkatułki, polecając struchlałemu od strachu gospodarzowi, by się niezwłocznie gotował do podróży. Zrozpaczony kupiec rzucił się mu do nóg, błagając o litość, urzędnik zaś, niby go pocieszając, powiększał jeszcze jego trwogę: «Przecie, powiadał, sam asygnat nie robiłeś i możesz wskazać osoby, od których je otrzymałeś, one przeto zostaną uwięzione, a choć was może potrzymają lat parę w turmie, prawda musi się wreszcie wykryć, sprawców fałszerstwa ukarzą a niewinnych uwolnią». – «Ależ ja, zawałował lamentującym głosem kupiec, nie jestem w stanie zeznać pod przysięgą, od kogo którą asygnatę otrzymałem, zginię więc w więzieniu. Zlituj się więc nademną kumie i ratuj póki czas». Policjant obejrzał się z obawą dookoła, jakby się lękał być podsłuchanym, a zniżając głos do szeptu, wymówił na ucho kupcowi te słowa: «Jeśli mi przysięgniesz, że tajemnica pójdzie z tobą do grobu, to ja mogę cię uratować: spalę fałszywe asygnaty i cicho szal! Ale pamiętaj, że gdybyś się wygadał, zgubiłbyś i mnie i siebie». Uszczęśliwiony kupiec, jak gdyby mu największą wyświadczono łaskę, zaprzysiągł na wszystkie świętości, że nigdy i przed nikim tajemnicę nie zdradzi, udobruchany zaś policjant otworzył tekę i wyjęty z niej pakiet do palącego się pieca wrzucił. Była to naturalnie inna, podobnie opieczętowana koperta, paczka zaś asygnat, z których ani jedna nie była fałszywa, pozostała własnością oszusta.

(Ciąg dalszy nastąpi).

Opracował Anatol Olich

Na zdjęciach: 1. Strona tytułowa pierwszego tomu «Pamiętników ks. Zyg. unta Szczęsnego Felińskiego, arcybiskupa warszawskiego», Kraków, 1897 r. Public domain. 2. Brytańska karykatura na rosyjską cesarową Katarzynę II «Sen cesarzowej Katarzyny». Public domain.

sorami i всі предмети вони викладали своєю рідною мовою. Французка була в ті часи не тільки мовою дипломатії, але й мовою салонів. Хороші її знання вважалися настільки необхідною умовою доброго виховання, що навіть не- паризька вимова могла накласти тавро хама на найосвіченішого в усьому іншому росіянина. Про самобутність у науці ніхто й не важився мріяти, найвищою честью для себе вважаючи спостереження за розвитком царини на Заході.

Підроблений ланцюжок

A що вже говорити про вітчизняну промисловість, яка, не маючи ще жодної претензії на те, аби дорівнятися до закордонних виробів, охоче віддавала першість навіть польській промисловості! Ставлення до вітчизняних виробів було настільки презирливе, що російські фабриканти, прагнучи ошуканством гарантувати своїм товарам кращій збут, фальшували емблеми закордонних компаній, щоб обманути недосвідчених.

Сам імператор Микола I, який після угорської війни (*йдеться про придушення Угорської революції в 1848–1849 рр.*, – A. O.) з погордою відгукувався про прогнилу західну цивілізацію, на початках свого панування пишався, якщо російська промисловість хоч у чомусь могла змагатися із закордонною. Коли котрогось разу англійський посол з'явився при дворі з надзвичайно майстерної роботи сталевим ланцюжком на годиннику, імператор попросив, щоб той залишив йому на короткий час цю дрібничку. Заликавши потім придворного міністра, монарх повелів йому знайти найздібнішого слюсаря й наказати йому за цією моделлю зробити такий самий ланцюжок. Імітація так досконало вдалася, що на око неможливо було відрізнити зразок від копії. Зраділий імператор, зустрівши знову посла, поклав на своїй долоні обидва ланцюжки й попросив власника впізнати свій. Той узяв у імператора обидва, навіть не придивляючись до них, а наблизившись до кам'яної плити біля каміна, жбурнув з усієї сили два ланцюжки, які мав у руці. Копія розлетілася на друзки, натомість англійський оригінал залишився цілий. Тоді посол із триумфом підняв свій ланцюжок і, показуючи його посоромленому монарху, сказав: «Це мій». Підштовхуючи ногою рештки копії, додав: «А це вашої імператорської величності». Це впокорило імператора, проте він стримав ознаки обурення, адже не був тоді ще повністю zaśліплений.

Самолюбування росіяні

Лише перемігши Угорщину й поставивши на ноги ослаблену Австрію, він настільки став зарозуміліший, що не тільки у військовому, а й у будь-якому іншому відношенні вважав, що тепер став вищий від західних держав, до яких почав ставитися із зневагою. За прикладом монарха пішов увесь народ, склавши собі таку високу думку про власну велич і свій національний геній, що запрагнув увесь світ переробити на свій копил, а цивілізацію, запозичену Петром Великим із Заходу, не вагаючись, називав отруєнням національного духу та відставанням від нормального розвитку власної цивілізації. Це чужоземна шапка, репетували слов'янофіли, яку запхали на голову нашого народу, незважаючи на те, що вона тлумить його самородний геній. Треба її скинути й потоптати ногами, тільки тоді цей геній вільно розгорне крила і злетить у такі висоти, на які нигилий дух Заходу ніколи піднестися не зможе. Саме тоді з'явилися оті теорії, які нібито доводили однозначну вищість Росії над Європою: вона одна-єдина, як говорилося, зберегла первісний синодальний устрій християнської Церкви, збочений на Заході амбіціями пап; вона одна-єдина правильно розуміє елемент влади, що походить від Бога, – елемент, який так помилково розуміють на Заході; вона одна-єдина не зіпсувала сімейних відносин усередині спільноти, зберігши спільну власність на землю, тоді як на Заході через парцеляцію землі вони виродилися в потворний індивідуалізм; врешті вона одна-єдина завдяки суворості життя зберегла той первісний гарт оних народів, який у збройних змаганнях дає Росії однозначну перевагу над розманіженим Заходом.

Щоправда, Кримська війна (1853–1856 рр., – A. O.) принесла певне розчарування, якщо йдеться про останній приклад, проте приписавши свою поразку з одного боку чисельній перевазі європейської коаліції, а з другої – вищості закордонного озброєння, росіяни не- вдовзі повернулися до колишнього оптимізму, ба більше, він навіть зріс так, що сьогодні все російське вже само по собі досконале, вони

навіть Івана Грозного не вагаються возвести до ідеалу.

Під час мого перебування в Москві (*наприкінці 1830-х рр. Фелінський навчався на математичному факультеті в Московському університеті*, – A. O.) оці ідеї самопрославляння ще тільки починали прокльовуватися, і то дуже слабкими ростками, а величезні маси народу залишалися темними і грубими; про духовенство же своє і нижче чиновництво вони дуже непривабливу мали думку, яка спиралася, на жаль, не на припущення, а на безсумнівні факти, що повторювалися щодня. Захланність і пияцтво становили настільки поширену національну вадку, що таких схильностей навіть не приховували, доводячи методи збагачення до такої нахабності, про яку цивілізовані суспільства поняття не мали; цих же кричущих зложивань їх призвідці не тільки не соромилися, але й похвалялися ними як доказом своєї пересічної хитрості.

Як kwartalний kuma «врятував»

Коли я вчився на третьому курсі, то жив із колегою в домі однієї небагатої міщанки, яка була заміжня за кварталиним, тобто за чиновником поліції найнижчого рангу. Отож, цей страж громадського порядку розповідав мені, свого роду хизуючись, що як він займав схожу посаду в Пермській губернії, то мав там сердечного приятеля в особі заможного купця, торгівця збіжжям, якого він звав кумом, адже тримав до хрещення його сина. Довідавшись, що цей кум продав партію пшениці на кільканадцять тисяч рублів, зраділий друг поспішив привітати того з такою вдалою операцією; а по кількох чарчинах оковитої, коли обидва були в рожевому настрої, гість із теплою промовив до господаря: «Який ти щасливий, куме, що маєш такі skarbi у власній шкатулці! Я ніколи в житті не бачив такої великої суми грошей, тож був би безмежно тобі вдячний, якби ти дозволив мені подивитися на таку купу асигнацій». Коли влещений у своєму марнославстві купець відкрив перед ним свою шкатулку, приятель подивився на неї закланним оком, а потім, заламавши руки, викрикнув з удаваним жахом: «Ошукали тебе ганебно, мій бідний куме, адже тут іще фальшивих, ніж справжніх, асигнацій! І хоч мені не хочеться наражати тебе на в'язницю і, може, кількарічний процес, але як державний службовець, який присягнув на вірність імператору, я не маю права замовчати зроблене відкриття: я повинен тебе арештувати і разом з фальшивими грішми віддати під суд». Кажучи це, страж громадського порядку почав сортувати купюри, розкладаючи їх на дві купи: «Ці, – каже, – справжні, а ось ці підроблені».

Утаємничений у весь план свого зверхника його секретар одразу ж приніс подорожню течку, з якої власник війня великий конверт, сургуч і службову печатку. Запакувавши підозрілу частину грошей до конверта та належно його опеятавши, поклав пакет у течку, нака- зуючи задерев'янілому від страху господареві, щоб той невідкладно готувався до дороги. Купець у розпачі кинувся йому в ноги, благаючи зжалитися, а поліціант же, ніби втішаючи, ще більше роздмухував його тривогу: «Не переживай, адже це не ти підробляв банкноти і можеш назвати тих, від кого їх отримав, – то їх і посадять, а тебе, може, протримають кілька років у тюрмі, та правда все одно має вийти назовні, фальшивомонетники покарають, а не- повинних звільнять». «Але ж я, – з розпачем у голосі вигукнув купець, – не можу засвідчити під присягою, яку від кого отримав асигнацію, тож зогнию в тюрмі. Змилуйся наді мною, куме, і рятуй, поки не пізно». Поліціант оглянувся тривожно довола, ніби побоювався, що би хтось не підслухав, і понизивши голос до шепоту, сказав купцеві на вухо такі слова: «Якщо ти мені поклянешся, що таємниця піде з тобою в могилу, то я можу тебе врятувати: спалю фальшиві купюри і тихо ша! Але пам'ятай, що коли проговорити, то погубиш і мене, і себе». Ощасливлений купець, ніби йому виявили найбільшу милість, присягнув всім святим, що ніколи і ні перед ким не зрадить таємниці, а задобрений поліціант відкрив течку, війняв із неї пакет і вкинув у пічку. Звісно, це був інший, подібно опечатаний конверт, а пачка купюр, із яких жодна не була фальшивою, стала власністю шахрая.

(Далі буде).

Opracował i przekład Anatolij Olich

На фото: 1. Титульна сторінка першого тому «Мемуарів Зигмунта-Щенного Фелінського, архієпископа варшавського», Краків, 1897 р. Public domain. 2. Британська кари- катура на російську імператрицю Катерину II «Сон цариці Катерини». Public domain.

Program Stypendialny im. Lane'a Kirklanda

Стипендійна програма ім. Лейна Кіркланда

Fundacja Liderzy Przemian ogłosiła kolejną edycję otwartego konkursu dla kandydatów z Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Mołdawii, Tadżykistanu, Ukrainy i Uzbekistanu na stypendia im. Lane'a Kirklanda w Polsce w roku akademickim 2023/2024.

Program adresowany jest do posiadających wyższe wykształcenie młodych liderów zainteresowanych rozwojem demokracji, gospodarki rynkowej i społeczeństwa obywatelskiego w swoich krajach i w regionie.

Oferta Programu to dwa semestry studiów w jednym z czterech polskich ośrodków akademickich (Warszawa, Kraków, Wrocław, Lublin), co najmniej dwutygodniowy staż zawodowy w instytucjach państwowych, prywatnych lub pozarządowych oraz rozbudowany program szkoleń i warsztatów.

DZIEDZINY:

- ekonomia i zarządzanie;
- zarządzanie w biznesie, NGO, kulturze, edukacji, służbie zdrowia;
- administracja publiczna (rządowa i samorządowa);
- prawo;
- nauki społeczne (psychologia społeczna, socjologia);
- nauki polityczne i stosunki międzynarodowe;
- ochrona środowiska i klimatu;
- zagrożenia bezpieczeństwa i bezpieczeństwa cyfrowego;
- zarządzanie kryzysowe;
- polityka rozwojowa i pomoc humanitarna,
- obszary związane z przyszłą odbudową Ukrainy np. urbanistyka, inżynieria lądowa, kryminalistyka.

Do składania wniosków zapraszani są kandydaci, którzy po zakończeniu udziału w Programie planują wdrażać zdobytą w ramach stypendium wiedzę w swoich krajach.

WARUNKI FINANSOWE:

1. Bezpłatny dostęp do zajęć uniwersyteckich i wsparcie akademickiego tutora.

2. Stypendium w wysokości 18 000 PLN (wypłacone w 9 ratach przez 9 miesięcy).

Ponadto Realizator Programu zapewni (w łącznej kwocie ok. 4500 zł miesięcznie):

- zakwaterowanie w Polsce podczas całego pobytu;
- ubezpieczenie KL, OC i medyczne w prywatnej służbie zdrowia;
- pokrycie kosztów podróży do Polski i podróży powrotnej (według ustalonych limitów);
- pokrycie opłat za korzystanie z komunikacji miejskiej;
- opłaty wizowe;
- możliwość zakupu materiałów i pomocy naukowych;
- udział w programie orientacyjno-przygotowawczym oraz zjazdach warsztatowo-integracyjnych stypendystów;
- kurs języka polskiego (w okresie październik-czerwiec).

PROGRAM STYPENDIUM:

– inauguracja Programu i program przygotowawczo-informacyjny (8–10 dni, druga połowa września 2023 r.);

– zajęcia akademickie (dwa semestry) na jednej z uczelni w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu lub Lublinie;

– przygotowanie pracy semestralnej na koniec każdego semestru oraz pracy dyplomowej;

– 2–3 zjazdy warsztatowo-integracyjne stypendystów w różnych miastach w Polsce;

– staż zawodowy (minimum 2 tygodnie);

– szkolenia rozwojowe oraz kurs języka polskiego (2 semestry);

– uroczystość zakończenia stypendium – wręczenie dyplomów (koniec czerwca 2024 r.).

Podstawą uzyskania dyplomu ukończenia Programu jest przygotowanie i obrona pracy dyplomowej. Praca dyplomowa może mieć charakter naukowy lub wdrożeniowy (praktyczny).

KRYTERIA FORMALNE:

– obywatelstwo i miejsce zamieszkania w jednym z wymienionych w ogłoszeniu krajów (posiadacze kart stałego pobytu w Polsce oraz osoby

Фонд «Лідери змін» оголосив відкритий конкурс для кандидатів з Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Таджикистану, України та Узбекистану на отримання стипендій імені Лейна Кіркланда у 2023–2024 навчальному році.

mieszkające lub pracujące w Polsce w momencie ubiegania się o stypendium nie mogą ubiegać się o stypendia Kirklanda; kryterium to nie dotyczy mieszkających w Polsce obywateli Ukrainy, którzy znaleźli się w Polsce po 24 lutego 2022 r. – osoby takie mogą ubiegać się o stypendia Kirklanda):

- wykształcenie pełne wyższe (ukończone minimum czteroletnie studia wyższe) – stopień licencjata lub magistra;
- wiek do 40 lat;
- doświadczenie zawodowe – minimum 2 lata;
- przynajmniej 2 lata przerwy od udziału w poprzednim, dłuższym niż 6 miesięcy stypendium zagranicznym; kryterium to nie dotyczy osób z Ukrainy i w indywidualnych przypadkach z Białorusi.

WYMAGANE DOKUMENTY:

1. Formularz zgłoszeniowy wypełniony on-line: – ankieta danych personalnych;
- uzasadnienie chęci wzięcia udziału w Programie;

– projekt pobytu zawierający zarys pracy, która miałaby powstać w wyniku stypendium oraz propozycje dotyczące realizacji stypendium i plany wykorzystania zdobytej w Polsce wiedzy (4000–6000 znaków ze spacjami).

2. Dwa listy referencyjne wykazujące dotychczasowe osiągnięcia i kwalifikacje kandydata oraz nadzieje związane z dalszym jego rozwojem i pracą na polu zawodowym lub/i społecznym (w języku polskim, rosyjskim lub angielskim) wysłane drogą elektroniczną. Autorami listów rekomendacyjnych nie mogą być członkowie rodziny kandydata ani współmałżonkowie/partnerzy życiowi.

3. Kopia dyplomu ukończenia studiów (ewentualnie kopia dyplomu kandydata nauk) wysłane drogą elektroniczną.

PROCEDURA ZGŁOSZEŃ KANDYDATÓW:

Szczegółowy opis Programu oraz instrukcję wypełniania formularzy zgłoszeniowych można uzyskać bezpośrednio ze strony: kirkland.edu.pl lub poprzez korespondencję elektroniczną z pracownikami Programu.

TERMINY ZGŁOSZEŃ KANDYDATÓW:

Termin dostarczenia zgłoszeń na stypendia Kirklanda 2023/2024 upływa: 1 marca 2023 r.

KONTAKT:

Fundacja Liderzy Przemian
www.leadersofchange.pl

Program Kirklanda
al. Jerozolimskie 133 lok. 56, 02-304 Warszawa
E-mail: kirkland@kirkland.edu.pl
www.kirkland.edu.pl

Програма адресована молодим лідерам із вищою освітою, які зацікавлені в розвитку демократії, ринкової економіки та громадянського суспільства у своїх країнах і регіонах.

Реалізація програми відбувається в рамках двосеместрового навчання в одному з чотирьох вищих навчальних закладів Польщі (Варшава, Краків, Вроцлав, Люблін) та щонайменше двотижневих професійних стажувань у державних, приватних і неурядових інституціях, участі в тренінгах і майстер-класах.

ГАЛУЗІ:

- економіка і менеджмент;
- адміністрація/менеджмент (бізнес, НУО, культура, охорона здоров'я, освіта);
- державне управління (органи державної влади і самоврядування);
- право;
- суспільні науки (соціальна психологія, соціологія);
- політологія і міжнародні відносини;
- охорона навколишнього середовища і клімату;
- сфера безпеки та цифрової безпеки;
- кризовий менеджмент;
- політика розвитку та гуманітарна допомога,

– галузі, пов'язані з майбутньою відбудовою України, наприклад, урбаністика, цивільне будівництво, криміналістика.

До участі в програмі організатори запрошують кандидатів, які мають намір після завершення програми впроваджувати здобуті знання у своїх країнах.

ФІНАНСОВІ УМОВИ:

1. Безплатний доступ до університетських занять та допомога наукового керівника.

2. Стипендія – 18 000 злотих (виплачати дев'ятьма частинами протягом дев'яти місяців).

Додатково програма покриває такі витрати (загалом близько 4500 злотих упродовж місяця):

- проживання в Польщі (протягом усього періоду перебування);
- страховий медичний поліс KL OC у приватній установі;

- покриття витрат на квитки до Польщі й назад (згідно зі встановленим лімітом);
- покриття витрат на проїзний квиток у містах;
- візові витрати;
- можливість покупки навчальних матеріалів і посібників;

- участь в орієнтаційно-вступній програмі та інтеграційно-тренінгових з'їздах стипендіатів;
- курс польської мови (із жовтня до червня).

ПРОГРАМА ВКЛЮЧАЄ:

- урочисте відкриття програми та підготовчо-інформаційний курс (8–10 днів у другій половині вересня 2023 р.).

- заняття у вищих навчальних закладах (два семестри) в провідних польських науково-академічних центрах: Варшава, Краків, Вроцлав, Люблін.

- підготовку двох семестрових і дипломної роботи.

- дві-три інтеграційно-тренінгові зустрічі всіх стипендіатів.

- професійне стажування (мінімум два тижні).

- заняття з індивідуального розвитку та курс польської мови (два семестри).

- урочисте завершення програми та церемонію вручення дипломів (кінець червня 2024 р.).

Підставою для отримання диплома про завершення стипендіної програми є написання та захист дипломної роботи. Вона може мати науковий або прикладний (практичний) характер.

ОБОВ'ЯЗКОВІ ВИМОГИ:

- громадянство та постійне проживання в одній із вищевказаних країн (особи, які мають карту постійного проживання в Польщі або живуть чи працюють у цій країні в момент подачі заявки на програму, не можуть претендувати на отримання стипендії Кіркланда; цей критерій не стосується громадян України, які опинилися в Польщі після 24 лютого 2022 р. – такі особи можуть подавати заявку на стипендію Кіркланда);

- вища освіта (здобута протягом мінімум чотирирічного навчання у вищому навчальному закладі) – ступінь бакалавра або магістра;

- вік до 40 років;

- досвід професійної діяльності (мінімум два роки);

- принаймні два роки перерви після останнього закордонного стажування, що тривало понад 6 місяців; цей критерій не стосується громадян України.

НЕОБХІДНІ ДОКУМЕНТИ:

1. Заповнений онлайн формуляр заявки на участь у програмі:

а) анкета персональних даних;

б) проєкт перебування (мотиваційний лист) – обґрунтування намірів кандидата стосовно участі в програмі Кіркланда, зокрема пропозиції щодо навчання в Польщі та плани на майбутнє (4000–6000 знаків з урахуванням пробілів).

2. Два рекомендаційних листи з переліком досягнень і кваліфікацій кандидата, а також описом перспектив його подальшого розвитку й роботи у сфері професійної або громадської діяльності (польською, російською або англійською мовою), надіслані електронною поштою. Авторами рекомендаційних листів не можуть бути родичі кандидата.

3. Копія диплома про вищу освіту (при наявності диплома кандидата наук), надіслана електронною поштою.

ПРОЦЕДУРА ПОДАННЯ ЗАЯВОК:

Детальний опис програми та інструкцію щодо заповнення апликаційної форми можна знайти на сайті kirkland.edu.pl або довідатися від працівників програми, написавши до них електронний лист.

ТЕРМІНИ ПОДАННЯ ЗАЯВОК:

Термін подачі заявок на Стипендію програму імені Лейна Кіркланда на 2023–2024 навчальний рік закінчується 1 березня 2023 р.

КОНТАКТИ:

Fundacja Liderzy Przemian
www.leadersofchange.pl

Program Kirklanda
al. Jerozolimskie 133 lok. 56, 02-304 Warszawa
E-mail: kirkland@kirkland.edu.pl
www.kirkland.edu.pl

Po prostu kabaret

Kabarety w Polsce zawsze powstawały jak grzyby po deszczu. Zwłaszcza za czasów PRL-u, czyli tzw. komuny, podobnie jak muzyka, szczególnie rockowa, odgrywały istotną rolę nie tylko kulturową, ale także społeczną i polityczną. Były swego rodzaju wentylem bezpieczeństwa, przez który, doprawiona niejednokrotnie szyderczym śmiechem, uchodziła bezsilna złość stłamszonego przez ustrój społeczeństwa.

W taki sposób ludzie wyrażali swoją krytykę, niezadowolenie i wreszcie rozczarowanie otaczającą ich szarością dnia codziennego. Zawołowane, ukryte przed czujnym okiem cenzorów teksty dotyczące najczęściej spraw trudnych i poważnych, których komizmu, ironii i absurdalności nie rozumiał nikt oprócz obywateli Polski, padały ze scen wypełnionych do granic możliwości mniejszych i większych sal.

Znana jest anegdota o pewnych czterech panach dobijających się do wypełnionej po brzegi kawiarni Nowy Świat, w której akurat miał swój występ pewien kabaret. Tak długo stukali, aż wreszcie ich wpuszczono. Dostawiono specjalnie dla nich stolik. Usiedli, posiedzieli dziesięć minut i sobie poszli. Owi panowie okazali się być biznesmenami z Niemiec. Kiedy zobaczyli afisz zapowiadający kabaret, postanowili się zabawić kierując się zachodnim doświadczeniem. Wskazywało ono, że kabaret to wesole piosenki, rozneglizowane dziewczyny, może jakiś striptease.

A tu wychodzi jakiś facet i gędzi coś po polsku. Naród się śmieje do łez, a oni nic nie rozumieją. Zapytali, czy to tak będzie cały czas. Kiedy usłyszeli, że tak to wstali i wyszli. Dla nich to nie zabawa, ale nuda. To był inny świat. Programy kabaretowe powstawały zawsze w atmosferze sprzeciwu, buntu wobec rzeczywistości, władzy, utartych konwenansów. W śmiechu, często gorzkim i ironicznym, jednoczyli się słuchacze oczekując inteligentnej rozrywki wykipującej dramatyczną głupotę, indolencję, czy wreszcie obłudę warstw rządzących tamtych czasów.

Wszelkie dwuznaczności, niedopowiedzenia, odwoływanie się do skojarzeń w kabaretowych tekstach wywoływały w kraju nad Wisłą salwy śmiechu, który był lekiem na ogromną dawkę ówczesnego zła. Jasny podział na «nas» i «onych», z których można się było śmiać do woli siedząc spokojnie na widowni, łączył obywateli, dawał poczucie jedności i siły.

Słynne słowa: «Kto zamawiał ruskie? (chodziło o pierogi) Nikt, same przyszły», wywoływały powszechną radość, zatem wszyscy na widowni myśleli tak samo, puszczone perskie oko ze sceny było zrozumiałe dla każdego. Niewątpliwie była to swego rodzaju zabawa między twórcą a widzami. Jeden z nich miał świadomość, że za wiele wprost, otwartym tekstem, powiedzieć nie może, ponieważ mogą go spotkać przykre konsekwencje. Ten drugi wiedział, iż w słyszanych skeczach oraz piosenkach należy poszukać podwójnego dna i ukrytych odniesień do rzeczywistości.

Dobry kabaret to była zawsze atmosfera, jedyna i niepowtarzalna, a jego program wyrażał światopogląd. Za czasów PRL-u brzydząc się tanimi chwytami wulgaryzmu i prostactwa kabarety bawiły i apelowały jednocześnie do rozumu widza, dźgały w jego sumienie i poczucie przyzwoitości. Intrygowały formą i zachwycały wykonawczą perfekcją.

Po wojnie najlepsze wzorce kabaretu literackiego prezentowały zespoły: «Pawny pod Baranami» z nieodżałowanym Piotrem Skrzyńskim, «Dudka» z niezrównanym Edwardem Dziewońskim, «Kabaretu Starszych Panów» Jeremiego Przybory i Jerzego Wasowskiego, «Tej» z Zenonem Laskowikiem i Bohdanem Smoleniem czy «Elity» z Janem Kaczmarem.

Co ciekawe, większość z tych ludzi nie miała wykształcenia estradowego. To byli inżynierowie, architekci, fizycy, poloniści, a jednak teksty, które po nich pozostały, stanowią absolutny kanon dobrego, wciąż niestarczącego się inteligentnego humoru.

Tak było, gdy kryzys w gospodarce PRL rozkręcił się na dobre. Kolejki przed sklepami, puste półki i gole haki stały się w końcu tematem numer jeden. «Babcia starowinka odpytuje ekspedientkę: Jest cielęcina? – Nie ma. A schab? – Nie ma. To może wołowina? – Nie ma. Staruszczyka zaszurała nogami i wyszła ze sklepu. Ekspedientka westchnęła: Ta to ma pamięć».

Gabriela Woźniak-Kowalik,
nauczycielka skierowana do Łucka i Kowla przez ORPEG

Na zdjęciach: 1. Zenon Laskowik i Bohdan Smoleń, kabaret «Tej». Public domain. 2. Piotr Skrzyński, kabaret «Pawny pod Baranami». Public domain. 3. Jan Kaczmarek, kabaret «Elita». Public domain. 4. Jeremi Przybora i Jerzy Wasowski, «Kabaret Starszych Panów». Public domain.

Просто кабаре

Кабаре в Польщі завжди з'являлися як гриби після дощу. Вони, особливо за часів ПНР, тобто так званої комуні, подібно до музики, особливо рокової, відігравали не тільки культурну, але й суспільну та політичну роль. Кабаре були свого роду клапаном, через який виходила безсилна злість пригнобленого панівним ладом суспільства, часто й густо приправлена знущальним сміхом.

Таким чином люди висловлювали свою критику, невдоволення і врешті розчарування сірістю буднів, яка їх оточувала. Завуальовані, замасковані від пильного ока цензорів тексти, які стосувалися найчастіше справ важких і серйозних, комізму, іронії та абсурдності котрих не розумів ніхто, крім громадян Польщі, лунали зі сцен більших і менших залів, наповнених до меж можливостей.

Відомим є анекдот про чотирьох чоловіків, які намагалися потрапити в наповнену по самі вінця кав'ярню «Новий світ», де саме виступало одне кабаре. Вони так довго стукали, що їх нарешті впустили. Для них спеціально доставили столик. Вони сіли, посиділи десять хвилин і пішли. Ті четверо виявилися бізнесменами з Німеччини. Коли вони побачили афішу про виступ кабаре, то вирішили розважитися, керуючись західним досвідом. А цей досвід говорив про те, що кабаре – це веселі пісенки, напівроздягнені дівчата, може і стриптизи.

А тут виходить якийсь чоловік і щось там чеше польською. Народ сміється до сліз, а вони нічого не розуміють. Запитали, чи то так буде весь час. Коли почули ствердну відповідь, встали й пішли. Для них це не розвага, а нудота. Це був інший світ. Програми кабаре завжди народжувалися в атмосфері спротиву, бунту проти дійсності, влади, усталених укладів. Глядачі єдналися у сміху, часто гіркому й іронічному, очікуючи інтелектуальної розваги, яка висміювала драматичну дурість і лицемірство панівної верстви тих часів.

Усілякі двозначності, недомовки, асоціативні посилання в кабаретних текстах викликали в країні на Віслі вибухи сміху, який був ліками проти гігантської дози тодішнього зла. Чіткий поділ на «нас» і «них», із яких можна було сміятися доволі, сидючи спокійно в залі, об'єднував громадян, давав їм відчуття сили.

Відомі всім фрази, як-от «Хто замовляв руських (ішлося про вареники)? – Ніхто, вони самі прийшли», викликали веселі емоції, бо всі в залі думали однаково, натяк, що звучав зі сцени, був зрозумілий для кожного. Безсумнівно, це була свого роду розвага між творцем і глядачем. Перший із них усвідомлював, що багато прямо, відкритим текстом він сказати не може, адже наслідки для нього можуть бути прикрими. А другий знав, що в почутих скетчах і піснях потрібно шукати подвійне дно і приховані алюзії на дійсність.

Хороше кабаре – це завжди атмосфера, єдина й неповторна, а його програма виражала певний світогляд. За часів ПНР кабаре, гребуючи дешевими трюками вульгаризму і простакства, розважали і водночас апелювали до розуму глядача, штурхали його сумління та почуття пристойності. Вони інтригували формою й захоплювали виконавською досконалістю.

Після війни найкращі взірці кабаре показували такі колективи: «Підвальчик під баранами» з Пьотром Скішинецьким, «Дудка» з Едвардом Дзевонським, «Кабаре старших панів» Єреми Пшибори і Єжи Васовського, «Теї» із Зеноном Ласковиком і Богданом Смоленем, «Еліта» з Яном Качмарком.

Що цікаво, більшість цих людей не мали естрадної освіти. Це були інженери, архітектори, фізики, викладачі польської мови, проте їхні тексти становлять беззаперечний канон якісного, постійно актуального інтелігентного гумору.

Так було, коли криза в економіці ПНР розкрутилася на повну. Черги під магазинами, пусті полиці й голі гаки стали врешті темою номер один. Старенька бабуся питає в продавчині: «Телятина є? – Немає. – А свиняча вирізка? – Немає. – То, може, яловичина? – Немає». Старенька пошкандибала з магазину. А продавчиня зітхнула: «Ця то все пам'ятає».

Габріеля Возняк-Ковалік,
учителька, скерована до Луцька і Ковеля
організацією ORPEG

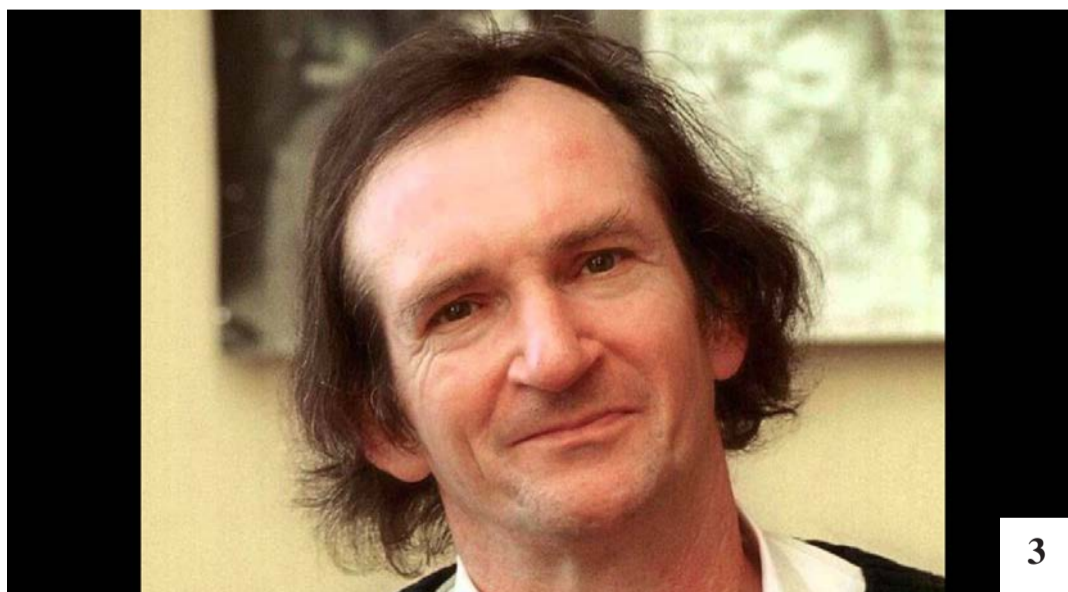
На фото: 1. Zenon Laskowik i Bohdan Smoleń, kabaret «Tej». Public domain. 2. Piotr Skrzyński, kabaret «Pawny pod Baranami». Public domain. 3. Jan Kaczmarek, kabaret «Elita». Public domain. 4. Jeremi Przybora i Jerzy Wasowski, «Kabaret Starszych Panów». Public domain.

1

2

3

4

Czapki z głów

Są na tym świecie ludzie, których wiedza, pasje, zainteresowania oraz działalność u jednych budzą niekłamany podziw i zachwyt, u innych natomiast wywołują znaczący gest kreślenia kółek na czole.

Niejednokrotnie taka nietuzinkowa, a często niebezpieczna działalność podyktowana jest tylko i aż chęcią zmierzenia się z samym sobą, ze swoimi lękami, pasją stawiania trudnych wyzwań i bycia pierwszym tam, gdzie inni ponieśli sromotną klęskę.

Zapewne kosztem ogromu wyrzeczeń, tytanicznej pracy i odwagi alpinisci zdobywają koronę ośmiotysięczników, sportowcy z dumą pokazują światu złote krążki medali wiszące na ich szyjach, natomiast Akshinthala Seshu Babu z Indii świat poznał jako rekordzistę w niemruganiu, który to w tej fascynującej czynności wytrzymał 30 godzin i 12 minut.

Wszyscy ci ludzie cieszyli się zainteresowaniem mediów, zdobywając w ten sposób uznanie tudzież mniejsze lub większe rzesze fanów. Sympatycy z zapartym tchem śledzą w mediach społecznościowych każdy ruch swego faworyta, wiedzą, gdzie jedzie na wakacje, jak był ubrany na plaży i basenie oraz jak mają na imię jego dzieci.

Myślę sobie, że te liczne grupy instagramowe niewielką mają wiedzę na temat upodobań np. kulinarnych korespondentów wojennych. Ludzi w kamizelkach z napisem «Press», jakże często będących celem snajperów za to, że dają świadectwo okrucieństwom wojny i brutalności kremlowskich agresorów.

Ja także nie wiem, jakie mają imiona, ani gdzie jeżdżą na wakacje dziesiątki wolontariuszy, tych, którzy z narażeniem własnego życia przemierzają w tej chwili setki kilometrów, aby udręczoną przez rosyjskiego najeźdźcę Ukrainie wieść środki opatrunkowe, jedzenie dla ludzi i zwierząt, laptarki, baterie i świeczki. Nie mam bladego pojęcia jakiej słuchają muzyki i jaki ostatnio kupili sobie modny ciuch.

Guzik mnie to naprawdę obchodzi czego słuchają i jak żyją, ale chyłę nisko przed nimi głowę w szacunku i uznaniu za to, co robią nie bacząc na konsekwencje. To dzielni, cisi i bezimienni bohaterowie wykonujący samodzielnie narzuconą sobie misję nie dla poklasku ani spodziewanych

korzyści, a tylko dla dobra drugiego człowieka. Czapki z głów przed nimi, drodzy państwo.

Czapki z głów powiemy wówczas, gdy chcemy wyrazić wobec kogoś wielki szacunek i podziw.

Kreślenie kółek na czole to sygnalizowanie dezaprobaty i głupoty związanej z zachowaniem lub słowami innych ludzi.

Tytaniczna praca to praca bardzo ciężka, ponad siły.

Śledzić coś z zapartym tchem, czyli bardzo uważnie, wnikliwie.

Guzik nas coś obchodzi, a więc innymi słowy nic nas dany temat nie zajmuje, jest nam kompletnie obcy.

Chylić przed kimś głowę, czyli wyrażać wobec niego szacunek i aprobatę.

Gabriela Woźniak-Kowalik,
nauczycielka skierowana do Łucka i Kowla
przez ORPEG

Шапки з голів

Є на цьому світі люди, знання, хобі, зацікавлення та діяльність яких в одних викликають непідробний захват, натомість інші у красномовнім жесті малюють кола на чолі.

вподобання воєнних кореспондентів. Людей у жилетах із написом «Преса», які часто стають цілями снайперів за те, що висвітлюють правду про жорстокість війни та варварство кремлівських агресорів.

Я також не знаю, як звати та де відпочивають десятки волонтерів – тих, що на власний страх і ризик долають у цю хвилину десятки кілометрів, щоб постраждали від російського загарбника Українці везти бинти, їжу, корм для тварин, ліхтарики, батарейки і свічки. Я не маю блідого поняття, яку вони слухають музику і які модні лахи нещодавно купили.

Насправді гудзик мене обходить, що вони слухають і як живуть, але я з пошаною та захопленням низько схилию перед ними голову за те, що вони роблять, незважаючи на наслідки. Це відважні, скромні й безіменні герої, які виконують собою ж на себе покладену місію не для аплодисментів чи очікуваної вигоди, а лише заради блага іншої людини. Шапки з голів перед ними, дорогі пані та панове.

Шапки з голів (**czapki z głów**) – так кажуть тоді, коли хочуть висловити комусь велику пошану і захоплення.

Малювати кола на чолі (**kreślenie kółek na czole**) – демонструвати несхвалення, стверджувати про безглуздя поведінки чи слів інших людей.

Титанічна праця (**tytaniczna praca**) – дуже важка праця, яка перевершує людські сили.

Слідкувати за чимось, затамувавши подих (**śledzić coś z zapartym tchem**), тобто дуже уважно, вnikliwie.

Гудзик нас щось обходить (**guzik nas coś obchodzi**) – іншими словами, нас якась тема абсолютно не хвилює.

Схилити перед кимось голову (**chylić przed kimś głowę**) – висловлювати людині повагу та схвалення.

Габрієля Возняк-Ковалік,
учителька, скерована до Луцька і Ковеля
організацією ORPEG

«Być Polakiem»: konkurs dla dzieci i młodzieży

Fundacja «Świat na Tak» zaprasza dzieci i młodzież polonijną oraz dzieci Polaków mieszkających poza granicami Polski w wieku 6–22 lat do udziału XIV edycji konkursu «Być Polakiem» (moduł A).

«Zapraszamy dzieci, młodzież i nauczycieli ze szkół polonijnych do udziału w XIV edycji konkursu «Być Polakiem», moduły A i B. Zachęcamy do zainteresowania konkursem także tych, których języka polskiego i polskiej historii uczą rodzice, i tych, którym w nabieraniu sprawności w posługiwaniu się polszczyzną pomaga komputer lub pracownicy polskich placówek kultury» – napisali organizatorzy w zaproszeniu.

Konkurs ma na celu m.in. poznawanie przez jego uczestników historii Polski splecionej z hi-

storią swojej rodziny, doskonalenie sprawności języka polskiego oraz ukazanie bogactwa dwukulturowości i dwujęzyczności. Jest skierowany do dzieci i młodzieży polonijnej oraz dzieci Polaków mieszkających poza granicami Polski, w wieku 6–22 lat, pod warunkiem, że są uczniami lub studentami. Wymogiem uczestnictwa w konkursie nie jest nauka w polskiej szkole.

Warunkiem uczestnictwa w konkursie jest wypełnienie formularza zgłoszeniowego, dostępnego na stronie internetowej: [www.byc-](http://www.byc-polakiem.pl)

polakiem.pl i przesłanie wraz z pracą w sposób opisany w Regulaminie (można pobrać wraz z formularzem zgłoszeniowym na stronie: www.bycpolakiem.pl).

Formy prac konkursowych (moduł A):

- prace plastyczne w dowolnej technice;
- prace pisemne w języku polskim np. opowiadanie, reportaż, wywiad, wiersz, pamiętnik, list, esej, opis wydarzeń na podstawie relacji przekazanych przez bliskich, przyjaciół, znajomych lub na podstawie materiałów archiwalnych m.in. prasy polonijnej, reportaży filmowych, itp. Prace mogą być wzbogacone ilustracjami i zdjęciami, które są własnością autora pracy;
- filmy nakręcone przez uczestników w polskiej wersji językowej.

Wymagania formalne dotyczące prac konkursowych:

- praca musi być podpisana imieniem i nazwiskiem autora;
- prace plastyczne oraz literackie w grupach I, II, III, IV przyjmowane są wyłącznie jako prace indywidualne;
- prace pisemne nie mogą być dłuższe niż 12 000 znaków i przekraczać 6 stron formatu A4, pisanych czcionką 12 pkt;
- prace filmowe nie mogą być dłuższe niż 10 minut i powinny być przesłane w formatach .mov, .avi, .wmv, .mp4. Mogą je wykonać zespoły uczniów lecz do reprezentowania zespołu i ewentualnie odebrania nagrody powinien zostać wytypowany jeden z autorów filmu.

Tematy XIV edycji konkursu «Być Polakiem» dla dzieci i młodzieży (moduł A):

- I grupa (6–9 lat), prace plastyczne: «Polska okiem i pędzlem podróżnika-reportera».

II grupa (10–13 lat), prace literackie: «Przygoda, jaką przeżyłam/przeżyłem, lub chciałabym/chciałbym przeżyć w Polsce».

III grupa (14–16 lat), prace literackie: «Współcześni polscy odkrywcy i wynalazcy, żyjący i pracujący poza granicami Polski».

IV grupa (17–22 lat), prace literackie: «Żołnierze w mundurach i w cywilu w Armii Generała Władysława Andersa: od Syberii do Londynu».

V grupa (10–22 lat), filmy: «Polska legenda – mój film».

Prace należy nadsyłać w nieprzekraczalnym terminie **do 18 marca 2023 r.**

Wyniki konkursu zostaną ogłoszone na Facebooku i na stronie internetowej www.bycpolakiem.pl do dnia 30 kwietnia 2023 r.

Kalendarz XIV edycji konkursu:

18 marca 2023 r. – ostateczny termin przesyłania prac konkursowych.

21–23 kwietnia 2023 r. – obrady jury w Warszawie.

Ok. 30 kwietnia 2023 r. – ogłoszenie wyników konkursu (na stronie www.bycpolakiem.pl).

2 sierpnia 2023 r., godz. 14.00 – gala XIV edycji konkursu na Zamku Królewskim w Warszawie.

27–29 października 2023 r. – inauguracja XV edycji konkursu (prawdopodobnie w Sztokholmie).

Nagrody:

- udział w Gali XIV edycji konkursu w Zamku Królewskim w Warszawie, Pl. Zamkowy 4;
- grupa I – nagrody rzeczowe i dyplomy;
- grupy II–V – pobyt edukacyjny w Polsce (lipiec/sierpień 2022 r.), nagrody rzeczowe, dyplomy.

ПРАСА // РОБОТА

Вакансії в Луцьку

Посада	З/П	Вимоги / Роботодавець	Посада	З/П	Вимоги / Роботодавець	Посада	З/П	Вимоги / Роботодавець
Авторемонтник	10 000	Автоелектрик. Діагностика, ремонт електрообладнання легкових автомобілів, монтаж додаткового обладнання: опалювачі, кондиціонери, сигналізації. Зарплата + %. Вміння читати електричні схеми. Ремонт електрообладнання, знання будови автомобіля, принцип роботи вузлів	Бухгалтер	11 000	Ведення бухгалтерської діяльності підприємця	Водій автотранспортних засобів	11 700	Обов'язковий досвід водієм категорії D, маршрутні перевезення пасажирів по місту транспортним засобом VDL. Попередньо телефонувати: 0507297230, Юрій Анатолійович
Авторемонтник	10 000	Ремонт вантажних авто та напівпричепів. Знання будови автомобіля, принципів роботи вузлів і агрегатів, технології ремонту вантажних авто та напівпричепів	Бухгалтер	10 000	Бухгалтер по заробітній платі, ведення бухгалтерського обліку, робота з банком, виплати заробітної плати на картки працівникам, знання 1С, 8 версія. Роботодавець забезпечує доїзд на роботу в з роботи з Луцька та харчування	Водій автотранспортних засобів	10 000	Перевезення вантажів по Україні. Наявність категорій Е, СЕ, на тягач з напівпричепом (зерновоз)
Адміністратор	10 000	Адміністратор у кафе. Зустріч гостей, прийом телефонних дзвінків; запис клієнтів, розрахунок, контроль за персоналом. Графік роботи – тиждень через тиждень	Бухгалтер	10 000	Досвід роботи в бюджетній сфері (є можливість працювати дистанційно). Робота з банком, вирішення питань банківського обслуговування. Бажано досвід роботи з програмами «Афіна», «М.Е.Дос». Зарплата + надбавки, ранг, премії	Водій навантажувача	13 000	Робота на газових навантажувачах TOYOTA, NISSAN і ін. по навантаженню сировини, переміщенню вантажів з виробництва на склад, вивантаження готової картонно-паперової продукції в цехах та завантаження продукції в автотранспорт клієнтів. Обов'язково наявність посвідчення
Бармен	10 000	Бармен з обов'язками офіціанта, обслуговування відвідувачів, розрахунки, продаж напоїв, закусок до пива. Зарплата + %	Вафельник (кондитерське виробництво)	12 000	Попередньо телефонувати до роботодавця. Робота в цеху по виробництву вафель, випікання вафельної продукції, фасування, формування тіста, виготовлення інших кондитерських виробів	Водій навантажувача	10 000	Перевезення картонного кутника на електронавантажувача. Обов'язково наявність посвідчення водія навантажувача
Бухгалтер	15 000	Контроль за первинною документацією, внесення в облікову систему первинної документації. Формування собівартості продукції сільськогосподарства. Знання 1С, 8 версія	Верстатник широкого профілю	10 000	Обробка деталей на універсальних верстатах, нарізання різьби, фрезерування, шліфування вузлів та деталей	Головний бухгалтер	16 000	Заступник головного бухгалтера. Здійснює формування та реєстрацію податкових накладних, робота з касою, нараховування заробітної плати, знання 1С-Бухгалтерія версії 7, 8
Бухгалтер	14 000	Нарахування заробітної плати (150-особовий штат), складання та подання бюджетної та фінансової звітності, досвід роботи в бюджетній сфері обов'язковий	Викладач (методи навчання)	10 000	Вчитель англійської мови: рівень мови B2, проведення як індивідуальних, так і групових занять з дітьми, підготовка до ЗНО, фахова англійська (по напрямках діяльності), досвід роботи в офлайн та онлайн форматах, досвід роботи репетитором, заняття в першу та другу зміни	Головний бухгалтер	15 000	Ведення бухгалтерського та податкового обліку у сфері оптової торгівлі чаєм, кавою та бакалійною групою товарів. Облік розрахункових та касових операцій; робота з клієнт-банком, проведення банківських операцій; організація і контроль документообігу; подання звітності; участь в управлінні і фінансовому плануванні підприємства; аналіз господарської діяльності підприємства
Бухгалтер	14 000	Нарахування заробітної плати, лікарняні, декретні, відпустки, звільнення; облік мобілізованих; утримання за виконавчими листами; формування звітності з ЄСВ та 1-ДФ до органів ДПС; комунікація зі співробітниками з виплат та нарахувань; ведення кадрового діловодства (прийом, звільнення, переведення, оформлення відпусток, штатний розпис)	Вишивальник	15 000	Вишивання етнічних українських орнаментів (легкий одяг, сорочки, блузи, сукні, вишиванки). Робота на машинках Тазіта			
Бухгалтер	12 000	Ведення документообігу з обліку товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ: приймання, оформлення, обробка та ведення документів. Своєчасне відображення повного руху ТМЦ на рахунках бухгалтерського обліку у програмі 1С. Облік основних засобів - оприбуткування, введення в експлуатацію, переміщення, модернізація, списання, проведення інвентаризацій основних засобів	Водій автотранспортних засобів	21 000	Перевезення паливно-мастильних матеріалів автомобілями вантажної групи (Вольво, Скания), обслуговування АЗС марки WOG			
			Водій автотранспортних засобів	16 000	Здійснювати міжнародні вантажні перевезення до країн Європи. Наявність закордонного біометричного паспорта, картки водія, чіп-карти. Наявність категорій С, Е			

За детальною інформацією звертайтеся до Луцького міського центру зайнятості:
43021 м. Луцьк, вул. Сергія Тимошенка, 2;
тел.: +38(03322) 72-72-58, 72-81-49

Можливості

Study Tours to Poland

Фонди «Лідери змін» та «Боруссія» запрошують активних студентів із Молдови та України взяти участь у програмі Study Tours to Poland (STP).

ЩО TAKE STP

STP – це півтора тижня інтенсивної роботи в міжнародній групі однодумців, під час якої учасники матимуть можливість отримати нові знання та навички, познайомитися з цікавими людьми, відвідати різні заходи. STP – це не тільки новий досвід, але й передача власного. На відпочинок залишається небагато часу, але спільні години, проведені з іншими учасниками, організаторами та волонтерами, дають можливість ближче пізнати ровесників із сусідніх країн та знайти нових друзів.

Для участі в STP кандидати проходять відбір на конкурсній основі.

ХТО МОЖЕ СТАТИ УЧАСНИКОМ STP

У програмі Study Tours to Poland можуть узяти участь успішні студенти вищих навчальних закладів, які поєднують здобуття освіти з позанавчальною діяльністю своїх вишів (наприклад, у студентському самоврядуванні), або такі, що проявляють активність у діяльності громадських/молодіжних організацій, волонтерських рухах тощо, та відповідають наступним формальним вимогам:

I. Є громадянином Молдови або України.

II. Народилися у проміжку 1 липня 2000 р. – 30 грудня 2004 р.

III. Проживають і навчаються у вищих навчальних закладах країн-учасниць програми (Молдови і України), а також Польщі, Литви, Латвії, Естонії, Чехії, Словаччини, Болгарії та Румунії.

IV. Мають дійсний закордонний паспорт (термін дії паспорта – щонайменше до 31 вересня 2023 р.).

V. Ще не брали участі у програмі Study Tours to Poland.

ПРИЙОМ І РОЗГЛЯД ЗАЯВОК

Заявки можна подавати до 6 лютого 2023 р. включно (до 23:59 за польським часом).

Інформацію про результати конкурсу кожен кандидат отримає індивідуально до 20 лютого 2023 р. на поданий у заявці мейл.

ТЕРМІНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Візити відбуватимуться у квітні-травні 2023 р. (конкретні дати участі буде запропоновано кожному з учасників, які пройдуть відбір). Тривалість візиту – 10 днів.

ВИТРАТИ, ПОВ'ЯЗАНІ З УЧАСТЮ У ПРОГРАМІ

Програма Study Tours to Poland фінансується Польсько-американським фондом свободи. Під час візиту організатори забезпечують учаснику:

- поселення в хостелі/гуртожитку в кімнаті з іншими учасниками програми в місті перебування;
- триразове харчування (сніданок, обід, вечеря);
- часткове повернення коштів за проїзд у міжнародному сполученні;
- допомога в отриманні безоплатної візи на період участі в STP.

Витрати на медичне страхування

Обов'язковою умовою є наявність медичної страховки на весь термін перебування в Польщі. Страхівка повинна забезпечувати кошти лікування та перебування в лікарні, а також містити інформацію про можливість лікування від коронавірусної інфекції COVID-19. Витрати на страховку учасники покривають самостійно.

ЗАПОВНЕННЯ ЗАЯВКИ

Заявка на участь у STP складається із двох частин.

Перша частина заявки:

1. Для її заповнення необхідно приготувати відскановані або сфотографовані додатки у файлах формату pdf, tif або jpg, щоб розмір кожного з них не перевищував 500 KB:

- залікова книжка або її електронний еквівалент – сторінки з оцінками за останні 2 закінчені семестри;
- рекомендаційний лист (інструкція на сайті: studytours.pl).

Увага! Відскановані файли потрібно називати відповідно до їх змісту, додаючи прізвище кандидата, щоб було зрозуміло, який документ міститься всередині та кому він належить. Назви файлів треба записувати латинськими літерами (наприклад: `osinky_petrenko_rekomendacja_petrenko`). Не можна вставляти в назві файлів жодних інших знаків: лапок, крапок, ком, дужок, слешів тощо.

2. У кандидата є можливість створення чорнового варіанту заявки. При потребі відредагувати заявку можна повернутися до останнього збереженого варіанту, використовуючи персональний код, поданий наприкінці формуляра, який необхідно записати.

3. Перед відправленням заявки необхідно перевірити, чи подана в анкеті електронна адреса записана без помилок. Це важливо, оскільки підтвердження про реєстрацію приходить автоматично на поданий в анкеті мейл.

Другу частину заявки складено у формі анонімної анкети. Створити її робочу версію неможливо. На заповнення анкети в кандидата є 15–20 хвилин. Аналіз результатів опитування передбачатиме вивчення загалу інформації, що не дає можливості для ідентифікації особи, яка заповнила анкету, навчального закладу та місця проживання. Відповіді не впливатимуть на відбір учасників програми.

Перейти до заявки можна тут: <https://stp.studytours.pl/ua/component/fabrik/form/3/0>.

У випадку виникнення запитань звертайтеся за адресою: ewa.gomanowska@borussia.pl.

«Оскар Sosnowski. Rzeźbiarz». Zaproszenie na prezentację w Łucku

«Оскар Сосновський. Скульптор». Запрошення на презентацію в Луцьку

W Wołyńskim Muzeum Krajoznawczym odbędzie się prezentacja książki Walerija Wojtowycza «Oskar Sosnowski. Rzeźbiarz».

У Волинському краєзнавчому музеї відбудеться презентація книги Валерія Войтовича «Оскар Сосновський. Скульптор».

Jest to już druga książka malarza, historyka i pisarza Walerija Wojtowycza o rzeźbiarzu. Pierwsza, «Tomasz Oskar Sosnowski. Rzeźba klasycyzmu», ukazała się w 2015 r.

Prezentacja nowej publikacji, wydanej w 2022 r. z okazji 210. urodzin Sosnowskiego, odbędzie się w Łucku 27 stycznia. Początek o 14:00.

Tomasz Oskar Sosnowski – wybitny artysta epoki romantyzmu i światowej sławy rzeźbiarz urodził się 12 grudnia 1812 r. w Nowomalinie pod Ostrogiem na Wołyniu. Uczył się w Liceum Krzemienieckim, następnie w pracowni Pawła Malińskiego w Warszawie, u Chrystiana Raucha w Berlinie i Pietro Teneraniego w Rzymie. Prawdziwą sławę przyniosła młodemu rzeźbiarzowi jego pierwsza wystawa autorska w berlińskiej Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych. Po ukończeniu studiów artysta tylko na trzy lata wrócił do Warszawy, jednak w 1846 r. na zawsze wyjechał do Rzymu. Tu Sosnowski został profesorem Akademii Świętego Łukasza i był trzykrotnie wybierany regentem Papieskiej Akademii Sztuk Pięknych i Literatury przy Panteonie.

Większość dzieł Tomasza Oskara Sosnowskiego była tworzona według zasad estetyki neoklasycyzmu. Swoje prace, wykonane przeważnie w marmurze karraryjskim, artysta przekazywał w darze przyjaciółom, kościołom, zgromadzeniom zakonnym, miastom, muzeom, a nawet papieżom – Piusowi IX i Leonowi XIII. Dzisiaj ozdabiają świątynie i muzea w Rzymie, Nazarecie, Wilnie, Warszawie, Krakowie, Żytomierzu, Lwowie, Czernihowie, Równem, Ostrogu i w wielu innych miastach świata.

Tomasz Oskar Sosnowski zmarł w Rzymie 27 stycznia 1886 r. W 2017 r. szkole ogólnokształcącej w Nowomalinie nadano imię rzeźbiarza. Na

murach szkoły odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą Sosnowskiemu.

Na zdjęciu: «Pietà» dłuta Tomasza Oskara Sosnowskiego znajdująca się obecnie w Rówieńskim Muzeum Krajoznawczym. Autor zdjęcia: Tetiana Samsoniuk

MW

Це вже друга книга художника, краєзнавця й письменника Валерія Войтовича про скульптора. Перша, «Томаш-Оскар Сосновський. Скульптура класицизму», вийшла у 2015 р.

Презентація нового видання, яке побачило світ у 2022 р. до 210-ї річниці від дня наро-

дження Сосновського, відбудеться в Луцьку 27 січня. Початок о 14:00.

Томаш-Оскар Сосновський – видатний митець епохи романтизму і скульптор світової слави – народився 12 грудня 1812 р. у Новомаліні під Ostrogiem на Волині. Навчався у Кременецькому ліцеї, а згодом у класі Павла Малинського у Варшаві, Кристіана Рауха в Берліні та П'єтро Teneranі в Римі. Справжню славу молодому скульптору принесла його перша авторська виставка в берлінській Королівській академії мистецтв. Після завершення навчання митець лише на три роки повернувся до Варшави, а в 1846 р. назавжди виїхав до Рима. Тут Сосновський був професором Академії Святого Луки і регентом Папської академії літератури та мистецтв на Пanteonie.

Більшість скульптур Томаша-Оскара Сосновського створені за принципами неокласичистичної естетики. Свої роботи, виконані переважно з каррарського мarmuru, скульптор дарував друзям, церквам, чернечим орденам, містам, музеям та навіть Папам Пію IX та Леоні XIII. Сьогодні вони прикрашають храми та музеї в Римі, Назареті, Вільнюсі, Варшаві, Кракові, Житомирі, Львові, Чернігові, Рівному, Ostroзі та інших містах.

Томаш-Оскар Сосновський помер у Римі 27 січня 1886 р. У 2017 р. загальноосвітній школі в Новомаліні присвоїли ім'я митця. На приміщенні навчального закладу встановили присвячену йому меморіальну дошку.

На фото: «Пієта» («Оплакування Христа») Томаша-Оскара Сосновського в експозиції Рівненського обласного краєзнавчого музею. Автор фото: Tetiana Samsoniuk

ВМ

JANUSZOWI HOROSZKIEWICZOWI,

Kustoszowi Pamięci Narodowej,
Koledze, Przyjacielowi i Człowiekowi,
z okazji jubileuszu
życzymy wielu łask Bożych,
zdrowia oraz wytrwałości w pełnionej misji.

Redakcja «Monitora Wołyńskiego»

Pani INNIE POTARCZUK,

członkini Stowarzyszenia Kultury Polskiej
im. Ewy Felińskiej na Wołyniu
z okazji pięknego jubileuszu
życzymy spełnienia wszystkich marzeń,
a także młodości ducha na długie lata.

Członkowie Stowarzyszenia Kultury Polskiej
im. Ewy Felińskiej na Wołyniu
i redakcja «Monitora Wołyńskiego»

Щиро вітаємо з ювілеєм НІНУ ВОЛОДИМИРІВНУ ПОРЕМСЬКУ,

співзасновницю і багаторічну голову
Товариства польської культури ім. Тадеуша Костюшка!
Бажаємо прожити сотню літ,
та без мороки і печалі.
Нехай Господь оберігає Вас й родину
при здоров'ї і надалі.
Небесна зірка, що веде Ваш рід,
горить яскраво з промінцем надії.
Любові Вам і щастя на всяк час,
і щоб збувались заповітні мрії.

Із найкращими побажаннями
члени Товариства польської культури імені Тадеуша Костюшка

Проект підтримує Канцелярія голови Ради міністрів РП у рамках конкурсу «Полонія та поляки за кордоном 2021».
Проект «Польські медіа в Україні 2021–2022» реалізує фундація «Свобода і демократія»

Projekt wspierany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2021

Публікація відображає лише погляди автора/авторів
і не представляє офіційну позицію Канцелярії голови Ради міністрів РП

Projekt „Polskie media na Ukrainie 2021–2022” realizowany
przez Fundację Wolność i Demokracja

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana
z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Wydawca/Видавець: ГО «Волинський монітор»
Zespół redakcyjny/Редакційна колегія:
Walenty WAKOLUK/Валентин ВАКОЛЮК
Natalia DENYSIUK/Наталія ДЕНИСІЮК
Wiktor JARUCZYK/Віктор ЯРУЧИК
Anatolij OLICH/Анатолій ОЛІХ

Główny редактор: Валентин ВАКОЛЮК
Коректори: Ольга ШЕРШЕНЬ, П'єтр КОВАЛІК
Співпраця: Ядвіга ДЕМЧУК, Уршуля ОБЕРДА
Технічний редактор: Анатолій ОЛІХ
Відповідальний редактор: Олександр СВІЦА
Переклад: Світлана ПИЗА, Наталія ДЕНИСІЮК

Адреса редакції:
43025 Луцьк, вул. Крилова 5/7
tel.: +38 067 709 29 49
mail: monitorwoylanski@gmail.com
facebook.com/MonitorWoylanski
twitter.com/MonitorWoylanski

Свідоцтво про реєстрацію
ВЛ № 339-73Р від 19.05.2009 р.
Тираж: 3000. Замовлення: 312
Друк: ПП «Волинська друкарня»
Луцьк, пр. Болі 27.
Друк офсетний, формат А3

Monitor
Wołyński

monitorwoylanski.com